

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**A titkos információgyűjtés és adatszerzés alkalmazása és eredményének
felhasználása során felmerülő jogértelmezési kérdések
a bírósági gyakorlat tükrében**

Szerző:

dr. Kenese Attila

2013. március

Bevezető

Jelen írás a titkos információ- és adatgyűjtés egyes elméleti, de főként gyakorlati kérdéseit vizsgálja. Figyelemmel a technika és a tudomány rohamos fejlődésére is, a titokban megszerzett információ egyre nagyobb szerephez jut mind a nyomozáskor, mind pedig a bizonyítékok vizsgálata és értékelése során az ügyészi, illetve a bírósági szakban.

A jogállamiság, valamint az alkotmányos büntetőjog követelményei megkívánják, hogy az állam a büntető hatalmát olyan szabályok szerint gyakorolja, amelyek egyensúlyt teremtenek az egyéneket az állammal szemben védő garanciális rendelkezések, ezen belül elsősorban a büntetőeljárás alá vont személy alkotmányos jogainak védelme és a büntető igazságszolgáltatás megfelelő működésével kapcsolatos társadalmi elvárások között [42/2005. (XI. 14.) AB határozat].

A megváltozott egyéni élethelyzetek és a változó társadalmi légkör a jogszabályok „alkalmazkodását” is kikényszeríti, és ezekhez a bírói gyakorlatnak is megfelelően hozzá kell simulnia. A bírói gyakorlat által felvetett jogértelmezési kérdések szorosan kapcsolódnak az engedélyhez kötött titkos információgyűjtés és adatszerzés vonatkozásában felmerülő problémákhoz.

Minthogy az élet elleni bűncselekmények vitathatatlanul a legnagyobb mértékben sértik a társadalmi együttélés szabályait, így az üldözésük során alkalmazott titkos információ- és adatgyűjtő tevékenységek különösen fontos szerephez jutnak. Erre figyelemmel az élet elleni bűncselekmények - különös tekintettel az emberölés büntette - felderítésében megjelenő titkos nyomozati cselekményeket külön is érdemes vizsgálni. A terrorizmus előretörése, valamint a szervezett bűnözés elleni hatékony küzdelem szintén nem képzelhető már el a titkos információk nélkül.

A titkos információgyűjtés és adatszerzés hazai szabályozása

A hatályos jogalkalmazás szerint a titkos információgyűjtés és adatszerzési módok sajátos kriminalisztikai módszerek gyűjtőfogalmát jelentik, melyek között az emberi jogok sérelmének lehetséges mértéke alapján különbséget kell tenni engedélyezéshez nem kötött (pontosan ún. külső engedélyhez nem kötött), illetőleg ügyészi jóváhagyással folytatható vagy bírói, illetőleg igazságügyi engedélyhez kötött módozatok között. A titkos információgyűjtéssel kapcsolatos szabályok kodifikációja során különös gondosságot igényelt mind a jogalkalmazás esetkörének és feltételeinek meghatározása, mind a törvényi garanciák kiépítése. Jól lehet a szóban forgó módszerek a bűnüldözői réteg szűk körére irányulnak, azonban nem zárható ki az sem, hogy véttlen személyekkel kapcsolatos adatok, információk is a nyomozó hatóság látókörébe kerüljenek. A jogalkotói elképzelés szerint elenyésző és nem mérhető annak a társadalmi érdekek a jelentőségéhez, amely a bűnözés elleni küzdelem eredményességéhez fűződik.

A hatályos szabályozás legfontosabb garanciális rendelkezése az, hogy az alapvető állampolgári jogok sérelmére leginkább alkalmas titkos eszközök és módszerek alkalmazásának az engedélyezését és ellenőrzését a végrehajtói hatalmi ágtól független állami szerv, a bíróság hatáskörébe utalja. További garanciát jelent, hogy a titkos információgyűjtés módozatai nyílt, mégpedig törvényi szintű szabályozásban jelennek meg. A jogszabályok generálisan megállapítják a titkos információszerzés céljait, ily módon teret nyitnak azok felhasználása előtt, de ezáltal be is határolják a szóban forgó módszerek alkalmazási lehetőségeit.

A szabályozásból kitűnően a titkos információszerzés a nyomozás elrendelése előtt és a büntetőeljárás megindítása után a nyomozati szakban egyaránt alkalmazható módszer. Természetesen bűnüldözési illetőleg nemzetbiztonsági érdekből, valamint az együttműködő személyek védelme céljából mind a titkos információszerzés tényét, mind pedig technikai részleteit, továbbá az így nyert adatokat, csak úgy, mint az együtt működő személyek kilétét titoknak minősíti a hatályos jogszabály. Ezek igen fontos biztosítékot jelentenek az alkalmazott módszerek hatékonyságát és az eljárásokban közreműködők biztonságát illetően. A titkos információszerzés célja a bűncselekmény gyanújának megalapozása vagy kizárása, illetőleg az előbbi esetben a

büntetőjogi felelősség a büntetőeljárás keretében történő érvényesítése. Amennyiben a titkos információszerezés útján nyert adatok alapján a büntetőeljárás megindítására nem került sor, valamennyi hatályos szabály az így nyert adatok megsemmisítését rendeli el. Az adatok megsemmisítéséig azok megismerésére az ügyész, míg a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés vonatkozásában az engedélyező bíró is jogosult (Dr. Balla Lajos: A bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés és adatszerzés kriminalisztikai és eljárási kérdései a magyar szabályozás tükrében, 8-9.p.).

A 2003. július 1-jén hatályba lépett **büntetőeljárásról** szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban Be.) a korábbi büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény több rendelkezését módosította. A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés eljárásjogi szabályait a Be. IX. Fejezetének V. Címe szabályozza *Bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés* címmel. Garanciális jellegű rendelkezésként külön kizárási szabályt telepít a Be. 21.§ (1) bekezdés d.) pontja, amely szerint a bírósági eljárásból ki van zárva az a bíró, aki az ügyben külön törvény alapján titkos információgyűjtés engedélyezéséről döntött, tekintet nélkül arra, hogy a titkos információgyűjtéssel szerzett adatokat a büntetőeljárásban felhasználták-e. A hatályos Be. megkülönbözteti a titkos adatszerzést, illetőleg a titkos információgyűjtést. Míg a titkos információgyűjtést a nyomozást megelőző időszakra tartja fenn a jogszabály, addig a nyílt nyomozás elrendelését követően már a titkos adatszerzés szóhasználatát alkalmazza. *A titkos adatszerzés engedélyezéséről* az ügyész indítványára a nyomozási bíró dönt, akinek hatásköre a nyílt nyomozás elrendelésétől kezdődően a vádemelésig tartó időszakot öleli fel. *A titkos adatszerzés eredményének felhasználásáról* a Be. 206.§-a rendelkezik, eszerint, ha az ügyész a titkos adatszerzés eredményét a büntetőeljárásban bizonyítékként kívánja felhasználni, a titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítványt, a bíróság határozatát és a titkos adatszerzés végrehajtásáról készített jelentést csatolja a nyomozás irataihoz. *A titkos információgyűjtés eredményének felhasználása* az eljárásjogi törvény 206/A. §-a alatt nyert szabályozást. A bűnüldözési célból folytatott bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredménye ennek alapján akkor használható fel, ha a titkos adatszerzés engedélyezésének a törvényben meghatározott feltételei a bizonyítani kívánt bűncselekmény tekintetében fennállnak, továbbá a büntetőeljárásban felhasználni kívánt információ megszerzését követően a titkos információgyűjtést végző szerv a feljelentési kötelezettségének haladéktalanul eleget tett. Mind a bűnüldözési célból, mind a nem bűnüldözési célból folytatott bírói engedélyhez kötött titkos

információgyűjtés tényét a törvényszék elnöke igazolja. A bírói, illetőleg az igazságügyért felelős miniszter engedélyéhez kötött titkos információgyűjtés eredményének a büntetőeljáráásban bizonyítási eszközként történő felhasználását a Be. 206/A.§ (1)-(5) bekezdésben meghatározott feltételek fennállása esetén a nyomozás elrendelését követően az ügyész indítványozhatja, amelyről a nyomozási bíró határoz.

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. számú törvény (továbbiakban Rtv.) VII. fejezete *Titkos információgyűjtés* címszó alatt tartalmaz rendelkezéseket a titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés vonatkozásában, míg a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (továbbiakban Nbtv.) 53-66.§-aiban foglalkozik a titkos információgyűjtés egyes kérdéseiről. A 2010. április 1-jétől az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény helyébe lépő **minősített adat védelméről** szóló 2009. évi CLV. törvény számos is rendelkezése kiemelkedő fontosságú a bírói engedélyhez kötött információgyűjtéssel kapcsolatos bírói feladatok végrehajtása során. A jogalkalmazói tevékenység megfelelő ellátása szempontjából nem hagyható figyelmen kívül a törvényi fogalmak ismerete (mint például minősített adat, érvényességi idő, minősítő, minősített adatot kezelő szerv, felhasználó, közreműködő, felhasználás, felhasználói engedély, megismerési engedély, minősítés, minősített adat megismerése és felhasználása, továbbá átadása, stb.). A gyakorlatban felmerülő problémák vizsgálata érdekében jelen publikáció e törvényhelyek részletes ismertetésétől eltekint.

A titkos felderítés kriminalisztikai vonatkozásai

A gyakorlati kérdések vizsgálata előtt - azok jobb átláthatósága érdekében - mindenképpen érdemes kitérni a titkos felderítés kriminalisztikai vonatkozásaira is. A kriminalisztika a bűnfelderítés tudománya, a bűncselekmény elkövetésének eszközeivel, felderítésének lehetséges módszereivel foglalkozik, feladata a bűncselekmények és bűnelkövetők felderítése, a bűnelkövetési körülményekkel kapcsolatos bizonyítások végrehajtása. A titkos felderítés a krimináltechnika sajátos eszközrendszerrel bíró területe.

A titkos krimináltechnikai információ szerző eszközök több csoportba sorolhatóak. Külső engedélyhez nem kötött eszközök: informátor alkalmazása, bizalmi személy, más titkosan

együttműködő személy igénybevétele, puhatolás vagy információgyűjtés, adatellenőrzés és adatkérés, fedőokirat kiállítása, fedőintézmény létrehozása, helyiség, épület, más objektum, terep- és útvonalszakasz, jármű, esemény, személy megfigyelése, a megfigyelés eredményének hang, kép, egyéb jel technikai eszközzel történő rögzítése, csapda alkalmazása, mintavásárlás, álvásárlás, bizalmi vásárlás, bűnszervezetbe történő beépülés, ellenőrzött szállítás, sértett helyettesítése, védett titok megismerése, díjkitűzés, jelzés elhelyezése, a nyomozás megtagadásának vagy megszüntetésének kilátásba helyezése az együttműködő személlyel, a feljelentés elutasítása a fedett nyomozóval szemben. Az eszközök kiválasztása az alkalmazó döntésétől függ, csupán az informátor, illetve a bizalmi személy alkalmazására van egy részleges (infiltrációs) tilalom. Bírói - illetve a nemzetbiztonságot érintő egyes kérdések esetén miniszteri - engedélyhez kötött eszközök: titkos kutatás és az észleltek technikai eszközzel történő rögzítése, magánlakásban történtek technikai eszközökkel történő megfigyelése és rögzítése, levél, postai küldemény, telefonvezeték vagy azt helyettesítő távközlési rendszer útján továbbított közlés tartalmának megismerése és technikai eszközzel történő rögzítése, internet vagy más számítástechnikai eszköz alkalmazásával történő levelezés útján továbbított adatok, információk megismerése és felhasználása. A technikai jellegű infiltrációra ebben az esetben nincsenek tilalmak. A Be. alapján alkalmazható eszközök közé tartoznak: a magánlakásban történtek technikai eszközökkel történő megfigyelése és rögzítése, levél, postai küldemény, telefonvezeték vagy azt helyettesítő távközlési rendszer útján továbbított közlés tartalmának megismerése, számítástechnikai rendszer útján továbbított és tárolt adatok megismerése és felhasználása. (Itt kell megemlíteni, hogy a haditechnikai eszközök és szolgáltatások kivételének, behozatalának, transzferjének és tranzitjának engedélyezéséről, valamint a vállalkozók tanúsításáról szóló 160/2011. (VIII.18.) Korm. rendelet XXVI. fejezete tartalmazza a titkosszolgálati eszközök felsorolását.)

Megfigyelhető, hogy a mobiltelefon egyre több bűncselekmény esetében döntő bizonyítékként lép elő a bizonyítás során. Ez magyarázza azt, hogy a fenti rendeletben részletezett titkosszolgálati eszközök közül a telefonbeszélgetések lehallgatásra fordítanak a legtöbb pénzt szerte a világon. Mind Magyarországon, mind külföldön a mobilszolgáltatók az általuk tulajdonolt és karbantartott rendszereken keresztül számítógépeken tárolják és naplózzák az átfutott hívás-, SMS- és az ezekhez kapcsolódó pozíciós adatokat. A rendelkezésre álló előfizetői és SIM kártya adatokból könnyen végigkövethető az előfizető mozgása bárhol is járjon a világban. (Egy kimutatás szerint

jelenleg csaknem 10 millió mobil és 3,3 millió vezetékes telefon előfizető van az országban, ami szinte az egész lakosságot lefedi.) Az Elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény kötelezi a szolgáltatókat, hogy az egyes mobiltelefonok celladatait három évig őrizzék. A mobilszolgáltatóknak országos szinten több ezer adótornya van, melyek - illetve az adótornyok által határolt cellák - alapján, úgynevezett „háromszögezéssel" található meg egy mobiltelefon helyzete. A mobiltelefon egy adótornyhoz csatlakozik egyszerre, de a többi is látja. A központban ezért teljesen világosan látszik, hogy egy mobiltelefon a benne lévő SIM kártyával milyen erősséggel csatlakozik melyik toronyhoz és melyik másik kettő látja: ezen adatok alapján állapítható meg 50-100 méteres pontossággal a készülék pozíciója. A közcélú távközlő hálózatok biztonságának megőrzése és fejlesztése, valamint azok lehallgathatósága nemzetbiztonsági érdek. Mindegyik magyar mobilszolgáltatónak kötelező volt saját költségen kiépíteni a csatlakozást a nemzetbiztonság felé és azóta is fenntartani a lehetőséget arra, hogy szükség esetén a hatóságok hozzáférjenek az egyes előfizetők forgalmaihoz. A hazai mobilszolgáltatók azonban nem rögzítik sem az SMS-ek, sem pedig a hívások tartalmát, mivel nincs az az adattárház, ahol ekkora adatmennyiség elférne. Figyelemre méltó, hogy egyes Nyugat-Európai országokban, illetve az Egyesült Államokban létezik olyan automata lehallgató rendszer, amely véletlenszerűen belehallgat különböző mobilszámokon történő beszélgetésekbe, majd azokat kulcsszavak alapján ha gyanúsnak ítéli (pl. bomba, terrortámadás, stb.), úgy egy feketelistás adatbázishoz adja őket és a következő egy hónap forgalmait rögzíti a megadott számon.

A kriminalisztikai szempontból a titkos felderítés megismerő tevékenység. A társadalom egésze számára fontos elvárás, hogy a bűnügyi felderítést végző szervek az elkövetett bűncselekményeket és az azokat elkövető személyeket felderítsék, az elkövetni szándékozott bűncselekményt megelőzzék, valamint a megkezdett, de még be nem fejezett bűncselekmény elkövetését megszakítsák. A bűncselekményeket elkövető személyek felderítéséhez értendő az ismeretlen elkövető kilétének megállapítása, az ismertté vált, de szökésben lévő, körözés alatt álló elkövető tartózkodási helyének megállapítása is. A bűncselekmények felderítésére kétféle jogi lehetőség kínálkozik: a büntetőeljárás törvény alapján szabályozott büntetőeljárás keretében való felderítés, mint nyílt eljárás, valamint a felderítő szervek tevékenységét szabályozó törvényi felhatalmazások alapján végezhető titkos információgyűjtés, mint titkos eljárás. A titkos felderítés egyre nagyobb teret nyer az újszerű bűnüldözési módszerek között. Kétségtelen, hogy az operatív

bűnelemzés részévé vált a bűncselekmény adatainak elemzése, illetve egy ügy adatainak elemzése mellett megerősödött a bűnügyi hírszerzés által szolgáltatott adatok elemzése és vizsgálata. Az elkövetői csoportok vizsgálata során a titokban gyűjtött információk alapján könnyebben képet lehet kapni az elkövetői csoport tevékenységéről, az elkövetők egymáshoz való kapcsolatáról, s mindazokról a körülményekről, amelyek őket bűncselekmény elkövetéséhez vezetik. A bűnügyi hírszerzés adatainak elemzése akár az előkészítés szakában, akár pedig a nyomozás elrendelése után a vádirat benyújtásáig tartó időszakban segít meghatározni az adott bűnös tevékenységgel kapcsolatosan azt, hogy kik tekinthetők kulcsfigurának, hogyan lehet ellenük küzdeni, velük szemben milyen módszereket lehet felhasználni. Segít felfedni, melyek egy bűnözői szervezet gyenge pontjai, valamint segít meghatározni azon eszközök fogalmát, amelyeket a bűncselekmény eszközeként használtak fel, illetve amelyek a bűncselekmény elkövetése révén keletkeztek.

A felderítés elemei mellett kriminalisztikai szempontból érdemes vizsgálni a felderíthetőség kérdését, valamint a bizonyíthatóság problémáját.

A *felderíthetőség* arra ad választ, hogy milyen feltételek mellett juthat a kriminális cselekmény a hatóság tudomására és milyen további műveletek szükségesek ahhoz, hogy a hatóság a maga számára sikerrel tárja fel a bűnös magatartás valamennyi mozzanatát. Ettől eltérően a *bizonyíthatóság* azt tükrözi, hogy milyen mértékben állnak rendelkezésre a bírósági tárgyaláson felhasználható bizonyítékok, melyek megfelelnek a perrendszerű bizonyítás követelményeinek (Finszter Géza: A titkos információgyűjtés szabályozása a hatályos jogban, 971-972.p.).

Gyakorlati szempontból a felderíthetőség, illetve a bizonyíthatóság több kategóriába osztható. Abban az esetben, ha az ügy könnyen felderíthető és könnyen bizonyítható, az állam büntető igényének kielégítése egyszerű feladat, titkos felderítésre és előzetes tevékenységre nincs szükség. A következő kategóriát a könnyen felderíthető, de nehezen bizonyítható ügyek alkotják, amely körbe a különböző élet elleni és erőszakos bűncselekmények tartoznak. E kategóriában a nyomozáson belül végzett titkos adatgyűjtés nélkülözhetetlen eszköze a sikeres nyomozásnak, eredményének felhasználása pedig elengedhetetlen a bizonyítási eljárás lefolytatásánál. A harmadik kategória a nehezen felderíthető, azonban könnyen bizonyítható bűncselekményeket - főként a gazdasági bűncselekményeket - öleli fel. Megfelelő szakértői tevékenység mellett itt nincs szükség a

titkos szakasz beiktatására. A negyedik kategóriába a nehezen felderíthető és egyben nehezen is bizonyítható ügyek tartoznak, mint a szervezett bűnözés különböző erőszakos változatai, a korrupciós cselekmények, valamint a bűnöző vállalkozások működése (például pénzmosással kapcsolatos fedőszervezetek tevékenysége). Az említett kategória felderítése komplex nyomozati tevékenységet követel, és a komplex tevékenység mellett fontos kriminalisztikai elem a titkos felderítés (Finszter Géza: A titkos információgyűjtés szabályozása a hatályos jogban).

A titkos információ- és adatgyűjtés helye és szerepe a büntetőjogban, valamint az ezzel kapcsolatos, a bírói gyakorlat által felvetett jogértelmezési kérdések

A titkos információgyűjtés és adatszerzés alkalmazása, valamint ezek eredményének felhasználása során számos gyakorlati probléma, jogértelmezési kérdés merül, illetve merülhet fel, amelyek áttekintésével és az azokra adott válaszokkal megoldási javaslatokat igyekszik adni jelen publikáció. E kérdések egy része számos jogi értekezésben felmerült már, azonban a problémák megközelítése és az arra adott megoldási javaslatok eltérőek lehet.

Elsőként kiemelendő, hogy maga az engedélyező bíró személye nincs egységesen és pontosan szabályozva a hatályos törvényekben. Mind a rendőrségről, mind pedig a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló jogszabály külső engedélyezőként bevonta a bírót a titkos eljárásba. Az Rtv. 71.§ (1) bekezdése szerint a különleges eszköz alkalmazását az engedélyt kérő nyomozó hatóság székhelye szerint illetékes járásbíróságnak a törvényszék elnöke által kijelölt bírója engedélyezi, míg az Nbtv. 58.§ (1) bekezdése értelmében ezt a Fővárosi Törvényszék elnöke által e feladatra kijelölt bíró hagyja jóvá. Eszerint tehát a nemzetbiztonsági törvény a bíró kijelölésével kapcsolatban egyéb kritériumot nem tartalmaz, csupán azt, hogy a Fővárosi Törvényszék elnöke dönt a bíró kijelöléséről, miközben a rendőrségről szóló törvény kifejezésre juttatja, hogy a bírónak a törvényszék elnöke által kijelölt járásbírósági bírónak kell lennie. E körben említést érdemel, hogy a kijelöléssel kapcsolatosan a fenti két törvényen kívül további rendelkezéseket nem találunk sem a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló, sem pedig a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló jogszabályokban, noha e kiemelten fontos bírói eljárás részletesebb, és nem utolsó sorban egységesebb szabályozást igényelne.

A kijelölt bírakkal kapcsolatban fontos még kiemelni, hogy a Be. kizárásra vonatkozó szabályai következtében az engedélyező bíró nem lehet azonos sem az ügyben az eljárás bírósági szakaszát folytató, sem a titkos adatszerzést engedélyező bíró személyével, illetve a titkos adatszerzést engedélyező bíró sem lehet azonos az ítélező bíróval. Az, hogy a titkos adatszerzés engedélyezésénél eljáró nyomozási bíró nem lehet azonos személy az ügyben eljáró bíróval, nem zárja ki azt, hogy a titkos adatszerzésről szóló döntés mellett ugyanabban az ügyben más, a nyomozási bíró hatáskörébe tartozó cselekményeket is végezzen (például döntsön a tanú különösen védetté nyilvánításáról). Az Nbtv. alapján eljáró bírák különböző személyek az Rtv. alapján eljáró bíraktól, következésképpen sem a titkos információgyűjtést, illetve a titkos adatszerzést engedélyező, sem pedig az ügyet tárgyaló bíró nem kapja meg a titkos információgyűjtésre vonatkozó előzményi iratokat. Ez akkor is így van, ha a Be. 200. § (4) bekezdése szerint a titkos adatszerzést engedélyező nyomozási bíró a titkos információgyűjtés titkos adatszerzésé alakításáról határoz. A titkos adatszerzés indítványozója ugyanis - jogszabályi előírás hiányában - szabadon dönt arról, hogy a titkos információgyűjtés iratai közül melyeket mutatja be a döntést hozónak, s ezen belül mely okiratról bocsát rendelkezésre eredeti példányt, kivonatot, vagy a titokvédelmi szempontokra figyelemmel részben törölt adatokkal készített másolatot.

Az Rtv. és a Be. engedélyezési szintje azonosnak nevezhető, ha úgy fogalmazunk, hogy mind a titkos információgyűjtés, mind pedig a titkos adatszerzés bírói engedélyhez kötött. A büntetőeljárás törvény meghatározza azok körét, akik a bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzést végezhetik: az ügyész és a nyomozó hatóság. Meghatározza az alkalmazható eszközöket, valamint azt, hogy mikor van helye ezen eszközök alkalmazásának. Az eszközök és az eszközök alkalmazásának lehetőségei tartalmukat tekintve nagyjából megegyeznek a titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés szabályozásában, azonban egy hiányosság itt is felfedezhető. A Be. 200.§ (1) bekezdés a.)-c.) pontjai sorolják fel azokat az eszközöket, amelyek bírói engedéllyel alkalmazhatók a titkos adatszerzés során. Kiemelést érdemel, hogy a taxatív felsorolásból valami oknál fogva kimaradt a titkos házkutatás lehetősége, ugyanis a 200.§ (1) bekezdés a.) pontja a magánlakásban történtek megfigyeléséhez és rögzítéséhez szükséges technika elhelyezését jelenti, a kutatást azonban nem engedélyezi. Az Rtv. 69.§ (1) bekezdés a.) pontja ezzel szemben lehetőséget teremt a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés során arra, hogy a nyomozó hatóság magánlakást titokban átkutasson, az ott észlelteket technikai eszközzel rögzítse.

Úgy gondolom, ezen eszköz lehetőségének elmaradása a büntetőeljárásról rendelkező törvényben hiba a jogalkotó részéről, melyet a legrövidebb időn belül pótolni kellene, annál is inkább, mivel a magánlakásba történő behatoláshoz sem az Rtv., sem pedig a Be. alapján nem kell külön engedély.

A rendőrségi törvénnyel szabályozott bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés és a büntetőeljárásról szóló törvényben szereplő titkos adatszerzés egyik éles különbsége, a különleges eszközök alkalmazásának időtartamában rejlik. Ugyanis míg az Rtv. 71. § (3) bekezdése értelmében a bíró a különleges eszköz alkalmazását esetenként legfeljebb 90 napra engedélyezheti, illetőleg újabb kérelemre 90 nappal meghosszabbíthatja, addig a Be. 203. § (5) bekezdése alapján a titkos adatszerzés legfeljebb 90 napra engedélyezhető, amely ismételt indítványra egy alkalommal legfeljebb 90 napra meghosszabbítható. Első olvasatra a két szabályozás azonosnak tűnik, azonban a Be. szabályozásában a hosszabbítás esetén a jogalkotó beillesztette az „*egy alkalommal*” kifejezést. Ebből az következik, hogy amíg az Rtv. alapján végzett titkos információgyűjtés során alkalmazott különleges eszközök tulajdonképpen annyiszor 90 napra engedélyezhetőek, ahányszor a bíró arra engedélyt ad, addig a Be. szerinti adatszerzés mindent összevetve - hosszabbítással együtt - maximum 180 napig végezhető. Ennél a kérdéskörnél maradva a gyakorlatban sokszor felmerül a kérdés, hogy mi történjen akkor, ha a titkos adatszerzés keretén belül 180 napot meghaladóan is indokolt lenne a különleges eszköz alkalmazása. Egyes vélemények szerint újabb elrendelésre irányuló indítvány előterjesztésével ismét megnyílik a kétszer 90 napos határidő a titkos adatszerzésre, míg mások ezzel ellentétes állásponton vannak és úgy érvelnek, hogy ha a törvényalkotó szándéka az lett volna, hogy huzamos, 180 napot meghaladóan is lehetővé tegye a titkos adatszerzést, akkor nem fogalmazta volna bele a jogszabályi rendelkezésbe az egy alkalommal kifejezést (Fekecs Gyula: Titkos információgyűjtés, vagy titkos adatszerzés?, Belügyi Szemle, 2005/6. szám, 52.p.). Mindenesetre érdemes megfontolni, hogy a titkos információgyűjtés engedélyezésének maximális idejével kapcsolatos, lassan egy évtizede fennálló jogértelmezési vita megoldásaként összhangba kellene hozni az Rtv. titkos információgyűjtésre vonatkozó szabályait a Be. titkos adatszerzésre vonatkozó rendelkezéseivel, mert a kettő alkalmazása szinte teljesen megegyező vagy megegyezőnek kellene, hogy legyen, és így az ezzel kapcsolatos eltérő jogalkalmazási gyakorlat is egységessé válhatna.

A Be. 200. § (1) bekezdése alapján a titkos adatszerzésre a nyomozás elrendelésétől a nyomozás iratainak ismertetéséig van lehetőség. E kérdéskörrel kapcsolatban az alábbiakról érdemes szót ejteni. A nyomozás elrendelése határozattal történik. A Be. szabályoz azonban olyan eseteket is, amikor a nyomozást még nem rendelik el alakszerű határozattal, de késedelmet nem tűrő okból az ügyész vagy a nyomozó hatóság nyomozati cselekményt végez vagy bizonyítási cselekmények elvégzését rendeli el. Nyilvánvaló, hogy a nyomozás megindult, de annak határozattal történő elrendelésére nem került sor. Ebben az esetben kérdésként merül fel, hogy lehetőség van-e titkos adatszerzés engedélyezésére. Tekintettel arra, hogy a titkos adatszerzés alkotmányos és személyiségi jogokat sértő eljárás, amely csakis szigorúan a törvény szoros értelmezése mellett végezhető, és a Be. kifejezetten az „*elrendelés*” nyelvtani kifejezést használja, ezért álláspontom szerint nem a nyomozás megindulásától, hanem kizárólag a nyomozás elrendelésétől van lehetőség a titkos adatszerzésre. Ki kell azonban azt is emelni, hogy a nyomozás a nyomozás határozattal történő elrendelése előtti szakaszában az Rtv. alapján helye van titkos információgyűjtésnek. A Be. 200. § (2) bekezdése nyomatékosan rögzíti, hogy a nyomozás elrendelését követően a titkos adatszerzést a büntetőeljárásról szóló törvény alapján kell végezni. Ezzel tulajdonképpen szűkül a rendőrségi törvénnyel szabályozott bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés alkalmazási területe, hiszen a nyomozás elrendelésétől az ügy iratainak ismertetéséig a büntetőeljárásról szóló törvényben szereplő titkos adatszerzést kell végezni. Ebből következően az Rtv. által szabályozott titkos információgyűjtés alkalmazására a nyomozás elrendelését megelőzően, valamint a nyomozás iratainak ismertetését követően, a büntetőeljárás ügyészi és bírói szakában van lehetőség. Mindezek ismeretében elképzelhető, hogy a nyomozó hatóság titkos információgyűjtést indít egy bűncselekmény felderítésére, majd ennek eredménye alapján büntetőeljárás indul, amellyel párhuzamosan titkos adatszerzést kezdeményeznek, majd a nyomozás iratainak ismertetését követően ismét titkos információgyűjtést végeznek, de ekkor már a büntetőeljárással párhuzamosan, úgymint ahogy a nyomozási szakban a titkos adatszerzést végezték (Fekecs Gyula: Titkos információgyűjtés, vagy titkos adatszerzés?, Belügyi Szemle, 2005/6. szám, 53.p.),

A magánlakás fogalma a gyakorlatban szintén több, visszatérő problémát okoz, mivel mind a Be., mind az Rtv. igen tágan értelmezi e kifejezést. Nem csak a lakás, az ahhoz tartozó nem lakás céljára szolgáló helyiség, létesítmény, bekerített terület esik a magánlakás fogalma alá, hanem - a nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló helyen kívül - minden más helyiség vagy terület is. Így

egy adott esetben ugyanúgy a megfigyelés tárgya lehet egy munkahelyi iroda, egy szállodai szoba, vagy akár a rendőrségi fogda is, hiszen azokba bárki nem mehet be, nincsenek a közönség előtt megnyitva. Érdemes lenne tehát az értelmezési problémák megelőzése érdekében a gyakorlatban előforduló esetek mentén a magánlakás fogalmával kapcsolatos szabályozást újra áttekinteni, és a lehetőségekhez képest - az eddigi gyakorlatra is figyelemmel - szélesebb körben meghatározni a megfigyelések tárgyát.

A telefonlehallgatás bírói engedélyezése kapcsán megjegyzendő, hogy a jogszabályi háttérrel kitöltötte a bírói gyakorlat, amely egységesen kimondta, hogy a bírósági határozat rendelkező részében az alkalmazott eszközzel érintett célszemély vonatkozásában a célszemély kétségtelen azonosítására szolgáló adatokat kell rögzíteni. Ez a kritérium vonatkozik a személyi adatok rögzítésére, másrészt pedig a bírói gyakorlat megengedte a személyi adatok nélkül az érintett objektum vagy céltárgy adatainak a rögzítését is, csupán azt a kritériumot fűzte mindehhez, hogy a céltárgy, illetőleg az objektum kétséget kizáróan azonosítható legyen. Telefonlehallgatás esetén az ún. IMEI szám feltüntetése elégséges, nem kell a tényleges telefonszám rögzítése, míg magánlakás átkutatása során maga az objektum helyének pontos megjelölése szükséges. A telefonlehallgatás engedélyezése körében a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának 4/2007. BK véleménye a Btk. és a Be. egyes rendelkezéseinek értelmezéséről címmel a következő állásfoglalást hozta: a telefon lehallgatás indítványozásakor az indítványnak tartalmaznia kell a kapcsolási számot, és ha a bíróság az indítványnak helyt ad, ugyanezt az engedélyben is rögzíteni kell. Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. tv. 157. §-a (2) bekezdésének f.) pontja szerint az elektronikus hírközlési szolgáltató - egyebek között - a szolgáltatás igénybevételekor használt készülék egyedi azonosítóját (IMEI) is kezeli. Az egyedi azonosítóval ellátott mobiltelefonhoz több kapcsolási szám is tartozhat - hiszen a SIM-kártyák cserélhetők -, ezért az indítvány és a bírói engedély csupán a készülék egyedi azonosítójára is vonatkozhat, a kapcsolási szám megjelölése nélkül.

A titkos eszközzel beszerzett bizonyítékok törvényességének problematikájára áttérve elsőként kiemelendő, hogy a nyomozási bíró titkos adatszerzést engedélyező tevékenysége több vonatkozásban államtitok jelleggel bír, ebből fakadóan nem tekinthető nyilvános eljárásnak. Az adatszerzés során megszerzett adat megismerésére a gyanúsított és a védő az általános szabályok szerint jogosult, erre legkésőbb az iratismertetés során van lehetőség. Ezzel kapcsolatban a

terheltek és védőik gyakran sérelmezik, hogy a nyomozó hatóság saját hatáskörében válogat a lehallgatott telefonbeszélgetések között, és a büntetőeljárásban - éppen titkossága okán - nem ellenőrizhető válogatás alapján történik a beszélgetések nyílttá tétele. Nyilvánvalóan szükségtelen a gyanúsítottak, vádlottak által folytatott olykor több ezer telefonbeszélgetés ismerete a büntetőeljárás során a releváns kérdések megválaszolásához, ráadásul ezek differenciálatlan kezelése jogszabályba ütköző is lenne. Az Rtv. 69.§ (2) bekezdés alapján ugyanis a titkos információgyűjtés alapjául szolgáló eljárásban nyilvánvalóan nem érintett személyekre vonatkozó adatokat haladéktalanul meg kell semmisíteni, azok a továbbiakban nem kezelhetők és nem használhatók fel. Ennek megfelelően az ügyhöz semmilyen módon kapcsolható személyekkel (pl. rokonok, barátok) folytatott beszélgetések esetében a nyomozó hatóság akkor jár el törvényesen, ha ezeket az adatokat töröli.

Gyakran felmerül tehát a kérdés az egyes büntetőeljárásokban, hogy a törvényesen történt-e a telefonlehallgatások engedélyezése. A nyomozás elrendelése előtti bírói engedélyhez között titkos információgyűjtés keretében telefonlehallgatásra kerül sor többekkel szemben. A lehallgatott beszélgetésnek a bizonyítékként történő felhasználásához engedélyezni kell azok nyílttá tételét. A titkos információgyűjtés eredményének értékelése során figyelemmel kell lenni az elrendelő határozatban megfogalmazott eredeti célokkal, azaz hogy mely bűncselekmény gyanújának megalapozása volt a titkos nyomozati cselekmény célja. Kifogásként merülhet fel a lehallgatás során rögzített beszélgetések bizonyítékként történő felhasználásával szemben, hogy sérül a célhoz kötöttség elve azzal, ha olyan bűncselekmény kapcsán végeztek titkos információgyűjtést, amely nem szerepelt a bírói engedélyben. Több esetben fordultak elő ellentétes bírói döntések - mint ahogy erre utalt is a Fővárosi Bíróság Büntető Kollégiumának Vezetője is a 2006.El.II.C.6/8. számú ajánlásában - attól függően, hogy a célhoz kötöttség elvét az eljáró tanácsok a történeti, avagy a pontos törvényi tényállásból kiindulva határozták-e meg. A kérdés értelmezéséhez tartozó jogszabály a 2012. január 1-jén hatályba lépett, az információs önrendelkezési jogról és információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény, amely rendelkezik az adatkezelés célhoz kötöttségéről. A célhoz kötöttség elve több követelményt is magában foglal. Ezek közül az első, hogy mindig meghatározott célnak kell megalapoznia az adatgyűjtést, tehát cél nélküli, jövőbeni felhasználásra való adatgyűjtés nem megengedhető. Követelmény az is, hogy meghatározott személy vonatkozásában és meghatározott módon kerüljön sor az adatgyűjtésre:

meg kell jelölni azt, hogy ki az alkalmazással érintett személy, illetve milyen módszerrel történik az adatgyűjtés. A telefonlehallgatás engedélyezése esetén ez konkrét személy által használt, pontosan megjelölt hívószámra vonatkozhat. Az is követelmény, hogy a titkos információgyűjtés ne általában bűncselekményre vagy bűnös tevékenységre, hanem konkrét ügyre vonatkozzék. Az ügyek konkretizálása úgy történik, hogy a titkos információgyűjtés céljaként a szóba jövő, a Btk. szerinti lehetséges minősítés a bírói engedélyben feltüntetésre kerül. A célhoz kötöttség elve azonban nem szűkíthető le úgy, hogy csakis a bírói engedélyben megjelölt jogi minősítéssel azonosan minősülő bűncselekmény esetében lehet törvényesnek tekinteni a titkos információgyűjtést. Ilyen álláspont esetén csak véletlenszerűen kerülhetne sor a bizonyítékként történő felhasználásra, csakis abban az esetben, ha a kérelem benyújtásától a jogerős bírói ítéletig változatlan maradna a cselekmény jogi megítélése. A másik lehetőség az lenne, ha a nyomozó hatóság eleve minden valószínűsíthető büntetőjogi minősítésre kiterjesztené a kérelmet, ez azonban oly mértékben kitágítaná a kereteket, hogy ez ütközne a célhoz kötöttség elvébe. Nyilvánvaló, hogy a nyomozás megkezdése előtt csupán megközelítően lehet behatárolni azt, pontosan miként minősíthető egy adott, esetleg még meg sem valósult cselekmény, erre ugyanis csak a nyomozás, az ügyészi és a bírósági állásfoglalás folyamatában kerülhet sor. Az is belátható, hogy adott cselekmény minősítése gyakran olyan jogértelmezési kérdés, amelynél a megállapítás olyan részleteken múlik, melyek az engedély kérésekor nem ismertek vagy a jelentőségük nem ismerhető fel. Ilyen változást okozhat a bűncselekmény alapesete helyett minősített eset kerül megállapításra (pl. rablás helyett üzletszerűen elkövetett rablás), egység helyett halmazatként minősíthető a cselekmény (pl. rablás mellett a súlyos testi sértés is megállapítható), elhatárolási kérdések okoznak változást (pl. rablás helyett önbíraskodás), utóbb bekövetkezett ok miatt megváltozik a cselekmény minősítése (pl. a bántalmazott személy meghal), a cselekmény realizálódik az információgyűjtés során (pl. emberölés előkészülete helyett befejezett emberölésre változik a minősítés). Az is bekövetkezhet ezen felül, hogy ugyanannak az elkövetői körnek újabb, a bírói engedélyben nem szereplő, de ahhoz kapcsolódó bűncselekmény elkövetésére vonatkozó magatartására derül fény a titkos információgyűjtés eredményeként. Egészében tehát leszögezhető, hogy minden olyan bűncselekmény esetében felhasználható bizonyítékként a titkos információgyűjtés eredménye, mely azzal a konkrét ügygel, amire vonatkozóan az engedély kiadása megtörtént, tárgyi és/vagy személyi összefüggésbe hozható, függetlenül attól, hogy mi a bírói engedélyben megjelölt bűncselekmények Btk. szerinti minősítése (Nánási László: A szervezett bűnözés kérdései a magyar anyagi és eljárásjogi büntetőjogban).

Az Rtv. 63. § (5) bekezdés első mondata szerint a beszerzett adat és az információgyűjtés ténye tekintetében az ügyész és a bíró a titkos információgyűjtés során külön engedély nélkül megismerheti a minősített adat tartalmát. (E rendelkezést a jogalkotó az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban foglaltakra figyelemmel a 2003. évi LIII. törvény 15.§-ával vezette be. A törvényhely 2003. július hó 19. napjától hatályos.) Ezzel kapcsolatban kérdésként merül fel, hogy egy adott büntetőeljárás során a perbíró miként használhatja fel az előtte folyó eljárásnál rendelkezésére álló, de még nyílttá nem tett olyan bizonyítékot, amely akár a terhelt vonatkozásában további terhelő, vagy mentő körülményt tartalmaz, vagy akár ez utóbbi még a vádlott felmentéséhez is vezethet. (Megjegyzendő, hogy ilyen nyílttá nem tett lehallgatási anyagok a már bizonyítékként felhasználtak mellett a valóságban létezhetnek, hiszen mivel ha ezeket jogszerűen, a bírói engedély kereteit nem túllépve, az engedélyezett elkövetői körre és cselekményre vonatkozóan szereztek be, akkor elvileg megsemmisítésükre sem került sor.) Emellett a védelemhez való jog és a fegyverek egyenlőségének érintkezési pontját is jelenti ez a kérdés, hiszen míg az eljárás során a vádat képviselő ügyész a titkos információgyűjtés eredményét teljes egészében megismerhette és a vádat bizonyító és így terhelő bizonyítékokat tartalmazó egyes okiratok nyílttá tételét kezdeményezte, addig a védelem - érthető módon - ilyen joggal nem rendelkezik, nem rendelkezett. Erre jelenthet biztosítékot, hogy az eljáró bíró az adott ügyben releváns valamennyi titkos úton beszerzett bizonyíték nyílttá tételét kezdeményezhesse, azonban kiemelendő, hogy ennek jogi szabályozottsága igen hiányos, és számos eltérő határozat is született e tárgykörben (a teljesség igénye nélkül: a Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.217/2007/11. számú, 3.Bf.122/2008/38. számú, 2.Bf.225/2008/10. számú, 3.Bf.217/2008/7. számú és 2.Bf.260/2008/13. számú határozatai). Kérdésként merül fel tehát, hogy az eljáró bíró által megismert, és még nyílttá nem tett titkos információgyűjtés eredményét miként emelheti a bíróság a felhasználható bizonyítékok sorába, ha azok az adott büntetőügyben relevanciával bírnak. Kezdeményezheti-e egyáltalán az eljáró bíró a titkos információgyűjtés eredményének a büntetőeljárásban bizonyítási eszközként történő felhasználását? Kinél kell kezdeményezni a nyílttá tételt bírósági szakban, ki engedélyezi azt a - fogalmilag a vádemelést követően már „nem létező” - nyomozási bíró helyett, van-e ennek határideje és mik a feltételei? (Rendelkezik-e a nyomozási bíró a különösen védett tanú ismételt kihallgatásán kívül további jogosultságokkal a vádemelést követően?) Végül kérdés az is, hogy a hivatalbóli bizonyítás elve, illetve a bíróság tényállás felderítési kötelezettsége miként jelenik meg a titkos információgyűjtés eredményének tárgyalási

szakban történő felhasználása során? E kérdéskör teljes rendezésével a jogalkotó sajnos a mai napig adós maradt, azonban ezzel kapcsolatban iránymutatást adhat a Pest Megyei Bíróság 2010. június hó 1. napján kelt és a Győri Ítéltábla mint másodfokú bíróság határozata folytán 2012. március hó 22. napján jogerős ítélete. Az adott büntetőeljárás során a bíróság a vád tárgyává tett bűncselekményekhez szorosan kapcsolódó és még nyíltta nem tett lehallgatási anyagok megismerése után, azok felhasználása érdekében - hivatalból - megkereste a titokbirtokost, valamint bekérte az igazolásokat. Ezt követően a bírósági szakban nyíltta tett bizonyítékokat az ítélet meghozatalánál felhasználta, azok törvényességét és bizonyító erejét pedig az ügydöntő határozatának indokolásában vizsgálta. Ítéletében a megyei bíróság az Alkotmánybíróság 2/2007. AB határozatából kiindulva a hatályos jogszabályok alapján arra az álláspontra helyezkedett - melyet utóbb az ítéltábla is osztott -, hogy a nyomozás során a titkos információgyűjtés útján törvényesen beszerzett bizonyítékok nyíltta tételét az eljáró bíró a tárgyalási szakaszban is kezdeményezheti. E határozat is leszögezi, hogy a Be. tételesen nem szabályozza a tárgyalási szakban az eljáró bíró szerepét a nyomozás során titokban keletkezett bizonyítékok nyíltta tételével kapcsolatban, azonban az indokolásban kimondja, hogy a tárgyalási szakban az eljáró bírót terhelik azok a kötelezettségek, melyeket a nyomozás során a nyomozási bíró gyakorol. Az Alkotmánybíróság határozatának helyes értelmezés szerint és a büntetőeljárás szabályoknak is megfelelően az eljáró bírónak nem lehet kevesebb jogosítványa a titkos bizonyítás anyagával kapcsolatban, mint a nyomozási bírónak, nem korlátozható csupán azon az alapon, hogy a törvény a titkos információgyűjtés eredményének a büntetőeljárásban bizonyítási eszközként történő felhasználása tárgyában a „nyomozási bírót” nevezi meg, mint aki az ügyész indítványáról döntésre jogosult - áll az ítéletben. Kitért arra is, hogy a nyomozati érdekeken túlmenően az államtitok védelméhez fűződő alkotmányos érdek is olyan, amely csorbíthatja a védelemhez való jogot, és erre a körülményre is figyelemmel arra az álláspontra jutott, hogy a nyomozást követő tárgyalási szakaszban - ahol már a vádlotti oldal az iratok teljes ismeretével rendelkezhet - nem csupán az ügyészség jogosult indítványt tenni a titkos bizonyítás eredményének a büntetőeljárásban bizonyítási eszközként történő felhasználása tárgyában. Kiemelte továbbá, hogy a fegyveregyenlőség elvét is súlyosan sértené, ha csupán a vádhatóság döntésén múlna, hogy az ügyben szereplő titkos információgyűjtés eredményének mely részét teszi nyíltta az arra jogosult, illetve mely bizonyítékok kerülnek a bíróság elé. Végezetül természetesen azt is vizsgálta a megyei bíróság az államtitok feloldásának kezdeményezése során, hogy a kérdéses beszélgetések éveken át

történi tárolása törvénysértőnek tekinthető-e. E körben megállapította, hogy valamennyi nyílttá tett beszélgetés az ügyben szereplő vádlottakat érinti, és témájukban a vádirati tényállásban szereplő cselekményhez köthető, azaz nem merül fel olyan aggály, amely azt támasztaná alá, hogy a rendőrség „készletre” gyűjtötte volna be ezeket a beszélgetéseket, és minthogy a törvény a megsemmisítésükre határidőt nem állapít meg, ezért felhasználásuk szabályszerűnek tekinthető. (Pest Megyei Bíróság 4.B.81/2006/2005. számú és a Győri Ítéletábla Bf.86/2011/86. számú ítélete.)

További érintendő témakör az igazolással kapcsolatos. Az igazolást kiadó bírónak meg kell keresnie minden esetben a minősítőt arra nézve, hogy hozzájárul-e ahhoz, hogy az elrendelés eredeti célja az igazolásban - mint a büntetőeljárásban történi felhasználás feltétele - megjelenjék. Amennyiben a minősítő ehhez nem járul hozzá, a bizonyíték a büntetőeljárás során nem használható fel, hiszen a bíróság nem tudja vizsgálni a titkos információgyűjtés eredeti céljának és felhasználási céljának megegyezését. Fontos, hogy nem az információgyűjtés eredményéről, hanem annak tényéről kell a törvényszék elnökének az igazolást kiadnia, amelynek tartalmaznia kell a bíróság megjelölését, az engedéllyel érintett ügy számát és tárgyát, az érintett személy nevét, a titkos információgyűjtés engedélyezésére irányuló előterjesztés, illetőleg az engedély kereteit. A Nbtv. alapján elrendelt bírói vagy miniszteri titkos információgyűjtés felhasználásával kapcsolatban ettől eltérő eljárást kell folytatni. Ebben az eljárásban igazolás kiadására nem kerül sor, ugyanakkor itt is vizsgálni kell egyrészt a Be 201. §-ban meghatározott feltételek fennállnak-e, továbbá vizsgálni kell az elrendelési cél és a felhasználási cél megegyezését. A 206.§ (3), (4) és (5) bekezdéseit összevetve ugyanis megállapítható, hogy a jogszabály egyrészt az engedélyben meghatározott bűncselekmény, másrészt az abban szereplő személy (érintett) alapján határozza meg a felhasználás lehetőségeit. Az érintett oldaláról kiindulva - az engedélyben meghatározott bűncselekményen túl - a titkos adatszerzés eredményeit más bűncselekmény bizonyítására is fel lehet használni, *kizárólag az adott személyt érintően*, és csak abban az esetben, ha a titkos adatszerzés engedélyezésének általános feltételei (Be. 201.§) e bűncselekmény vonatkozásában is fennállnának egyébként. A 206.§ (5) bekezdése értelmében az adatszerzés eredménye *minden elkövetővel szemben* felhasználható, de *kizárólag annak a bűncselekménynek* a bizonyítására, amely miatt a bíróság a titkos adatszerzést engedélyezte.

Visszatérve a titkos információgyűjtés eredményének felhasználásához, két általános feltételnek kell teljesülnie: fenn kell állnia a bizonyítani kívánt bűncselekmény tekintetében a titkos adatszerzés engedélyezésének a Be. 201.§-ban meghatározott feltételeinek, valamint az információ megszerzését követően az információgyűjtést végző szerv a feljelentési kötelezettségének haladéktalanul eleget kell tennie. A továbbiakban a jogszabály a titkos információgyűjtés eredményének felhasználását hasonlóan szabályozza a titkos adatszerzés felhasználásához. Az érintett személy vonatkozásában tehát az eredmények *bármely bűncselekmény bizonyítására* felhasználhatók, ha a titkos adatszerzés feltételei egyébként e bűncselekmény tekintetében fennállnának. A cselekmény oldaláról megközelítve: ebben az esetben is felhasználhatóak a beszerzett bizonyítékok *minden elkövetővel szemben, de kizárólag annak a bűncselekménynek a vonatkozásában*, amely az engedélyben szerepel. A Be. 206/A.§ (4) és (5) bekezdése külön rendelkezik a nem bűnüldözési célból folytatott titkos információgyűjtés eredményének felhasználásáról. Erre az esetre is vonatkoznak az általános feltételek: nevezetesen a Be. 201.§-ban foglalt feltételeknek való megfelelés, másrészt a feljelentési kötelezettség haladéktalan teljesítése. A nem bűnüldözési célból folytatott titkos információgyűjtés eredményét azonban kizárólag az engedélyben *megjelölt személy bűncselekményének* bizonyítására lehet használni. Más bűncselekmény vonatkozásában, és az érintetten kívül más személlyel szemben tehát a beszerzett adatok nem értékelhetőek bizonyítékként (Fővárosi Bíróság Büntető Kollégiumának Vezetőjének 2006.El.II.C.6/8. számú ajánlása).

E helyütt külön ki kell térni a törvényben szereplő haladéktalanul kifejezés eltérő gyakorlati értelmezésének dilemmájára. Problémát okoz a titkos információgyűjtést végző hatóságoknak, hogy az információ felhasználáshoz szükséges feljelentéssel mikor éljenek, az meddig tekinthető haladéktalanul megtettnek. Ez a szabályozás tehát a büntetőeljáráásban felhasználni kívánt információhoz köti a feljelentési kötelezettséget, még hozzá haladéktalanul. A kérdés csak az, hogy mikor kell ennek a kötelezettségnek eleget tenni: haladéktalanul, vagy sem; egyben felvetődik a kérdés, hogy a haladéktalanság fogalma a feljelentési kötelezettség beálltát követően milyen időintervallumot jelent. A jelenlegi szabályozás nem ad értelmezést a haladéktalanság fogalmát illetően. Ezzel kapcsolatban eltérő jogértelmezések láttak napvilágot: voltak olyan határozatok, melyek attól számított 8, illetve 15 napot tekintettek haladéktalannak, amikortól az ügyben az alapos gyanú meglétét észlelik, és előfordult olyan döntés is, amely azonnali feljelentést kívánt meg,

de azt csak az utolsó titkos nyomozati cselekmény elvégzését követően. Hangsúlyozni kell azonban, hogy a feljelentés határidejére vonatkozó általános, az egyes ügyek (például egy kiépült bünszervezet) sajátosságait figyelmen kívül hagyó értelmezések éppen a titkos információgyűjtés céljaival ellentétesek, és gátolják annak eredményességét. Az ellentmondó bírói jogalkalmazásnak az oka a viszonylag új szabályozási terület még kiforratlan volta, a különböző jogszabályi rendelkezések összehangoltságának hiánya, valamint a vonatkozó jogszabályi rendelkezések gyakorlatban való alkalmazhatóságának jogalkotáskori átgondolatlansága lehet (Dr. Nagy Rita: Az engedélyhez kötött titkos információgyűjtés eredményének felhasználása a nyílt nyomozás során, *Ügyészek Lapja*, 2008. évi 1. szám, 11.p.). Követendő lehet a Fővárosi Ítéltábla - egy konkrét ügyben - megfogalmazott álláspontja, amely szerint a haladéktalanság feltételének megvalósulását mindig az adott ügy alapos, elemző vizsgálatával kell eldönteni. Más a haladéktalanság megítélése akkor, ha a titkos információgyűjtés ténybeli és jogi megítélésében bonyolult, nagy volumenű, több személyt érintő ügyben történik, mint az egyszerűbb megítélésű, kisebb körű információ beszerzése esetén. Minden esetben a haladéktalanság fogalmát az utolsó részcselekmény befejezésétől kezdődően, a feldolgozásra váró információs anyag értékelésére szükséges időigény tükrében kell értelmezni. A folyamatos, hosszabb idejű adatgyűjtés esetén indokolt a már megszerzett, nagyobb számú releváns információ, adat folyamatos értékelése, feldolgozása a feljelentés időszerű megtétele végett (Fővárosi Ítéltábla 2008. október hó 9. napján kelt 1.Bf.278/2007/6. számú határozata). Ezzel kapcsolatban mond iránymutatást a Legfelsőbb Bíróság Bkv. 74. számú véleményének III. pontja is, amelyik szerint a „haladéktalanság” az adott kérdésben nem azonosítható az „azonnal” fogalommal, tehát azzal az időponttal, amikor a titkos információgyűjtést végrehajtó Nemzetbiztonsági Szakszolgálat az információkat tartalmazó adatokat az információgyűjtést végző szerv rendelkezésére bocsátotta. A feljelentés megtétele azonban nem nyúlhat túl azon az időtartamon sem, ami - az adatmennyiség terjedelmét, az ügy jellegét, bonyolultságát, és személyi összefüggéseit is figyelembe véve - szükséges annak a bűnüldözői megfontolásnak a kialakításához, hogy a beszerezett információk az engedélyben megjelölt személy által elkövetett és a Be. 201.§-ban meghatározott bűncselekmények valamelyikének az elkövetésére utalnak, és azok bíróság elé tárása a bűncselekmény bizonyíthatósága érdekében kívánatos.

Az előbbieken érintett témakörökhöz kapcsolódik, hogy a Be. 78. § (4) bekezdése kimondja, hogy a törvényellenesen beszerzett bizonyíték a büntetőeljárás során nem használható fel, arra ítélet nem alapítható. Ilyennek minősül az, amelynek beszerzésére bűncselekmény elkövetése útján, más tiltott módon, vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával került sor. Az engedély nélküli, vagy az engedély kereteitől eltérő titkos adatgyűjtés a Btk. 227/A. § szerinti jogosulatlan titkos információgyűjtés büntettét valósítja meg, így az ilyen módon megszerzett bizonyíték bűncselekmény útján beszerzettnek minősül. Az eljárásban résztvevők jogainak lényeges korlátozása szempontjából az alkotmányos alapjogok büntető eljárásjogi garanciáját jelentő Be. 60. § (1) bekezdésének tartalma az irányadó. A bizonyítékok értékelése, törvényes módon való beszerzésük és hiteltérdemlőségük, valamint a résztvevők jogainak indokolatlan korlátozásával való megszerzésük vizsgálata az ügyben döntésre jogosult bíró eljárásjogi és hivatásbeli kötelezettsége. A Be. ebből a szempontból nem tesz különbséget a proaktív szakaszban folyt bizonyítás eredményeképpen beszerzett, de a Be. 206/A. § (6) bekezdése alapján a büntetőeljárás részévé tett és a nyomozás elrendelése után beszerzett bizonyíték között.

A titkos eljárások során beszerzett bizonyítékok törvényességének, az Alaptörvényben biztosított jogok megsértésével történő beszerzésének vizsgálata az ügyben eljáró bíró olyan kötelessége, amely a büntetőeljárás általános célján - a büntetőjogi felelősség tisztázásán - túl, a büntetőeljárás tisztességességét, az Alaptörvényben garantált alapjogok védelmét közvetlenül szolgálja. E feladatában a bíró nem korlátozható, mérlegelési jogától nem fosztható meg azon - a szabályozás indokául szolgáló - alapon, hogy az iratok rendelkezésre bocsátása folytán megismerhetővé válik számára az alkalmazott titkos eszköz vagy módszer technikája, a lefolytatásában résztvevők személye és szerepe.

Gyakran merül fel kérdésként az is, ezért külön is foglalkozni kell vele, hogy ha egyes vádlottakra vonatkozóan nem volt bírói engedély, esetükben felhasználható-e bizonyítékként a lehallgatás eredménye. A jogszabályok áttekintése után megállapítható, hogy a titkos információszerzéssel nyert adatok felhasználásában nincsenek olyan törvényi korlátozások, amelyek kizárólag a bírói engedélyben megjelölt személyre szűkítenék az információk bizonyítékként történő alkalmazását. Az engedély ugyanis az alkalmazással érintett személy vonatkozásában konkretizálódik, az eljárás olyan szakaszában, amikor a terheltként szóba jövő elkövetők kiléte és

köre pontosan nem ismert. Belátható, hogy a titkos információgyűjtés egyik célja éppen az, hogy a hatóság előtt még ismeretlen elkövetői kört felderítsék, illetve velük kapcsolatban bizonyítékot szerezzenek. Az alkalmazással érintett személy megjelölése nem arra szolgál, hogy ezzel az engedélyező bíró előre megvonja a leendő nyomozás személyi kereteit, hanem ily módon történik meg azon személyek megjelölése, akiknek jogaira a titkos információgyűjtésnek elsődlegesen kihatása lehet. A Legfelsőbb Bíróság is kimondta a *Bf.I.2758/2000. számú elvi határozatában*, hogy „a titkos információszerzéssel nyert adatok felhasználásában nincsenek olyan törvényileg meghatározott személyi vagy tárgyi korlátozások, amelyek kizárólag a bírói engedélyben megjelölt személyre szűkítenék az információk bizonyítékként történő alkalmazását.” A Legfelsőbb Bíróság törvényes bizonyítékok körében értékelhetőnek találta mindazon személyek telefoni lehallgatásának adatait, akik a bíróilag engedélyezett időben az azonosítható - és az engedélyben megjelölt személy - telefonján az ügyben releváns adatokat közöltek. Az alkalmazással érintett nemcsak a terhelt, hanem a sértett, a tanú vagy az ügy szempontjából teljesen kívülálló személy is lehet (pl. a magánlakás használója, tulajdonosa). Mindezek alapján leszögezhető, hogy személyi korlátozás nélkül felhasználható valamennyi információ, amely az engedélyezett módon, időben és azonosítható személyhez kapcsolódó eszközzel, módszerrel került a nyomozó hatóság birtokába, és a megjelölt ügyben jelentőséggel bír. Eszerint a telefonlehallgatás eredményeként keletkezett bizonyítékok valamennyi, az ügyben érintett terhelt vonatkozásában felhasználhatóak (Nánási László: A szervezett bűnözés kérdései a magyar anyagi és eljárásjogi büntetőjogban).

További problémákat vet fel még az is, amikor a különleges eszköz alkalmazása során az elrendelési céltól teljesen eltérő bűncselekmény szerez tudomást a nyomozó hatóság. Ebben az esetben ezen információ alapján indulhatna eljárás adott személy ellen. Azonban mivel az elrendelési cél és a felhasználási cél nem egyezik meg, így az alapinformáció és az ennek során indult titkosszolgálati eszközök alkalmazása a büntetőeljárásban nem lesz felhasználható, nevezetesen ha az alapinformáció és a bizonyítás között ugyan létezik oksági és logikai kapcsolat, azonban a bizonyítás törvényessége a jogellenes módon beszerzett bizonyítási eszköz miatt megdől. Az alapinformáció felhasználásával új eljárást kell kezdeményezni, új kérelem benyújtásával. Ebben az esetben maga az alapinformáció bizonyítékként nem lesz felhasználható, viszont minden további, az elrendelést követő adatot törvényesen fel lehet használni (Bejczy Alexa: A titkos információgyűjtés célhoz kötöttsége, *Belügyi Szemle*, 2006/7-8. szám, 137.p.). Természetesen

módosítani kell az elrendelési célját is a titkos nyomozásnak, mert önmagában a kérelem előterjesztése nem jelenti a cél módosítását is (Fővárosi Bíróság Büntető Kollégiuma: A nyomozási bíró eljárásának vizsgálata a másodfokú határozatokra is figyelemmel, 2004. El. IV. C. 1. szám).

A titkos rendőri munka egyik formája, így e kérdéskörhöz kapcsolódik, amikor a nyomozó hatóság tagja fedett nyomozóként (Rtv. 68/F.§ e.) pont) bűnüldözési érdekből beépül a bűnelkövetők különböző csoportjaiba. Problémaként merül fel ezzel kapcsolatban, hogy a fedett nyomozó által megtudott információk és adatok miként válhatnak a bizonyítási eljárás részévé, azaz vallomása hogyan használható fel a büntetőeljárásban. A Be. 192. § (2) bekezdése kimondja, hogy a bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja esetén az ügyész megszünteti a nyomozást a fedett nyomozóval szemben - a szándékos emberölés kivételével -, ha a fedett nyomozó a cselekményt szolgálati feladata teljesítése közben bűnüldözési érdekből követte el, és a bűnüldözési érdek jelentősebb, mint az, amely az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződik. Ennek eredményeként a fedett nyomozó tanúként hallgatható ki, azonban kitérére az eljárás során nem derülhet fény. Megoldás lehet a fedett nyomozó vallomásának felhasználására a Be. 244/A.§-244/D.§-aiban szabályozott zártcélú távközlő hálózat útján tartott tárgyalás intézménye. Ennek alapján a tanács elnöke indítványra, valamint hivatalból elrendelheti a tanúnak zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatását. A kihallgatás során a tárgyalás helyszíne és a kihallgatott személy tartózkodási helye között az összeköttetés közvetlenségét a mozgóképet és a hangot egyidejűleg továbbító készülék biztosítja. Biztosítani kell, hogy a tárgyaláson jelen lévő résztvevők láthassák az elkülönített helyiségben a kihallgatott tanút, valamint a tanúval egyidejűleg ott-tartózkodó valamennyi személyt. Az elkülönített helyiségben tartózkodó tanú részére biztosítani kell, hogy követhessék a tárgyalás menetét. Fontos szabály, hogy lehetőséget teremt a Be. arra, hogy a kihallgatáskor a tanú személyazonosságának megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságait (pl. arcvonásai, hangja) a közvetítés során technikai úton torzítsák, ezzel teljes mértékben megoldható a fedett nyomozó személyének titokban tartása a büntetőeljárás teljes tartama alatt.

A titkos információgyűjtés és adatszerzés gyakorlati kérdései élet elleni bűncselekmények felderítésében

A bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzéssel és információgyűjtéssel beszerzett bizonyítékok értékelésének jól körülírt anyagi jogi, illetőleg eljárási szabályai vannak. Az utóbbi időszakban több olyan büntetőügy fejeződött be a bíróságokon, ahol bírói engedélyhez kötött információgyűjtést, illetve adatszerzést alkalmaztak. A titkos eszköz alkalmazása eredményre vezetett, és a bűncselekmény bizonyításának, valamint a terhelt bűnössége megállapításának egyik elemét, törvényes alapját képezte.

E téma gyakorlati kérdéseinek vizsgálata igen nehéz feladat, hiszen - ahogy a címe, megfogalmazása is tükrözi - egyfajta titkosság jellemzi ezt, illetve az ezen szabályozás mögött lévő ügyeket. A rendőrségről szóló törvény, valamint a büntetőeljárásról szóló törvény érintett részei is visszanyúlnak egy közös jogszabályhoz, a minősített adat védelméről szóló törvényhez, amely az eljárások alapját képezi, ugyanis mindkét jogszabályi felhatalmazás alapján végzett információgyűjtés és adatszerzés során keletkezett adatok, információk államtitoknak minősülnek (Fekecs Gyula: Titkos információgyűjtés, vagy titkos adatszerzés?, Belügyi Szemle, 2005/6. szám, 46.p.). A felderítés titkossága és a jogi szabályozás nyilvánossága közötti ellentmondás azonban az állam büntetőjogi igényének a teljesülésével feloldható, és a jogszabályi rendelkezések példákkel történő szemléltetése megtörténhet az olyan ügyekben, ahol a titkosság feloldása (azaz a nyílttá tétel) a törvényi előírásoknak megfelelően megtörtént. Az a tény ugyanis, hogy titkos információgyűjtés, illetve titkos adatszerzés eredményét bizonyítékként értékeli a büntetőeljárás során, már nem indokolja az államtitokként való minősítés fenntartását, az iratok titkos ügykezelését. Nem indokolt továbbá az engedélyt megadó határozat titkos minősítésének fenntartása sem, e határozat a nyílt iratokhoz csatolható (Fekecs Gyula: Titkos információgyűjtés, vagy titkos adatszerzés?, Belügyi Szemle, 2005/6. szám, 46.p.).

Több bűncselekményfajta vonatkozásában általánosan elismert a titkos eszközök alkalmazása (például embercsempészás, vesztegetés, visszaélés kábítószerrel), azonban jelen írás a titkos információgyűjtés és adatszerzés élet elleni bűncselekmények felderítésében betöltött szerepével kíván kiemelten foglalkozni. Egyes élet elleni büntetőügyek vizsgálata alkalmat adhat

arra, hogy a titkos felderítés jelenlegi és lege ferenda szabályozását elemezzük, ami azért is fontos, mert az emberölés egyes legsúlyosabb eseteiben a titkos információgyűjtés lehetőségeinek kiaknázása nélkül a büntetőjogi igény érvényesítésére alig lenne esély. Mint ahogy erről fentebb már szó volt, a felderíthetőség és bizonyíthatóság gyakorlati oldaláról az élet elleni bűncselekmények a könnyen felderíthető, de nehezen bizonyítható kategóriába tartoznak. E kategóriában a nyomozás során végzett titkos információgyűjtés és adatszerzés nélkülözhetetlen eszköze a büntetőeljárásnak.

Egy-egy konkrét ügy ismertetésével jól szemléltethető, hogy mekkora szerepe lehet a bizonyítási eljárás során a bírói engedélyhez kötött titkos adatgyűjtésnek.

A Pest Megyei Bíróság 2006. november hó 21. napján kelt, és a Fővárosi Ítéltábla határozata folytán 2008. március hó 13. napján jogerőre emelkedett ítéletében aljas indokból elkövetett emberölés büntette és más bűncselekmények miatt mondta ki bűnösnek a vádlottat, aki az ítéleti tényállás szerint megölte édesapját. A megyei bíróság ítéleti tényállásának megállapításához - számos egyéb bizonyíték mellett - a titkos adatszerzés (az akkor még hatályos törvény szerint: titkos információgyűjtés) útján beszerzett lehallgatási anyagokat is felhasznált bizonyítékként. A titkos adatgyűjtéssel megszerzett bizonyítékok nélkül a vádiratban megfogalmazottak nem teljes körűen nyertek volna bizonyítást. Indokolásának bevezetőjeként kifejtette, hogy a Be. 78. § (1) bekezdése lényegében a bizonyítékok szabad értékelésének elvét juttatja kifejezésre, amikor kimondja, hogy a büntetőeljárásban szabadon felhasználható a törvényben meghatározott minden bizonyítási eszköz - Be. 76. § (1) és (2) bekezdése -, és szabadon alkalmazható minden bizonyítási eljárás. A bizonyítás eszközeinek és a bizonyítékoknak nincs törvényben előre meghatározott bizonyító ereje, és fontos kiemelni azt is, hogy a bíróság és az ügyész a bizonyítékokat egyenként és összességükben szabadon értékeli, és a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg. Az értékelő tevékenység során vizsgálni kell a bizonyítékok hitelt érdemlőségét, és a bizonyítékok közötti ellentmondásokat - lehetőség szerint - ki kell küszöbölni. A vádlott kihallgatásai alkalmával mindvégig tagadta, hogy köze lenne édesapja halálához. A büntetőeljárás során a rendőrség bírói engedély alapján elvégzett titkos adatgyűjtés keretében rögzítette az ügyben vizsgáló rendőrök és a vádlott között folytatott beszélgetéseket. A videóra felvett „vallomásában” a vádlott elismerte bűnösségét, és részletesen elmesélte, hogyan ölte meg a sértettet. A megyei bíróság a titokban rögzítetteket okirati bizonyítékként - a videó

felvétel levetítése és a róla készült hivatalos másolat ismertetése révén - felhasználta, és az abban foglaltakat ítéleti tényállásába beemelte. A megyei bíróság ennek kapcsán előadta, hogy a bizonyítékok értékelése során nem osztotta a vádlottnak és védőjének azt a jogi álláspontját, mely szerint nem használható fel bizonyítékként a fenti módon keletkezett vádlotti nyilatkozat, mert az nem felel meg a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 69. §-ában írt törvényi feltételeknek. Megállapította a nyomozási bíró igazolása alapján, hogy a nyomozó hatóság az Rtv. 69. § (1) bekezdés b.) pontja alapján nyújtott be kérelmet az emberölés büntettének alapos gyanúja miatt a gyanúsított ellen folytatott büntetőeljárásban különleges eszköz alkalmazására. A kérelem arra irányult, hogy a titkos információgyűjtést a rendőrkapitányság kihallgatási helyiségében folytathassák le. A bíróság a kérelmet megalapozottnak találta és az engedélyt megadta. A megyei bíróság a védelem álláspontjával ellentétben rögzítette, hogy az Rtv. 69. § (7) bekezdése értelmében a különleges eszköz alkalmazása során magánlakásnak minősül - a 97. § (1) bekezdés c.) pontján túl - a nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló helyen kívül minden más helyiség vagy terület is. Ebből egyértelműen következik, hogy ennek a fogalomnak megfelelt a rendőrség kihallgató helyisége is, így a különleges eszköz alkalmazása bírói engedéllyel és jogszerűen történt. Figyelemmel arra, hogy a titokgazda engedélyezte a titkos információgyűjtés során keletkezett és rögzített hang- és képanyagokon látható és hallható beszélgetések bizonyítékként történő felhasználását és ezzel az egyébként államtitkot képező adatok védettségét feloldotta, a megyei bíróság a videokazettáról készített jelentések tartalmát felolvasással a bizonyítás anyagává tette a jelen eljárásban, miként levetítette a jelentések alapjául szolgáló videokazettán lévő felvételeket is. Összegzésként a megyei bíróság az indoklásában kifejtette, hogy a vádlott a rendőrrel folytatott beszélgetések során lényegében beismerte, hogy ő ölte meg az édesapját. A bizonyítékok sorában a jelentések tartalma, tehát a vádlott ténybeli beismerő vallomása olyan bizonyítékot képezett a bizonyítékok között, amelyet külön, és a többi rendelkezésre álló közvetlen és közvetett bizonyítékokkal egybevetve is értékelnie kellett a megyei bíróságnak, hogy állást tudjon foglalni abban a kérdésben, hogy e beismerő vallomás alapul szolgálhat-e az ítéletben rögzített történeti tényállásnak, mert az a valóságot tartalmazza. Úgy ítélte meg a vádlott tagadásával szemben, hogy a titkos információgyűjtés keretében elmondott tények összességében - az egyéb bizonyítékok tükrében - olyanak tekinthetők, amelyekre ítéleti tényállás bírói bizonyossággal alapítható.

A másodfokú bíróság a megyei bíróság ítéletét helyben hagyta, és megállapította, hogy nem tévedett az elsőfokú bíróság akkor, amikor a titkos információszerzés adatait felhasználta. Az ezt kifogásoló védelmi fellebbezés ugyanis - áll az ítélet határozatában - a magánlakás fogalmának értelmezésénél csupán a rendőrségi törvény 97. § (1) bekezdésére hivatkozik, ugyanakkor figyelmen kívül hagyja az ítélet indokolásában írtak mellett, a Be. 200. § (5) bekezdésében írtakat, mely szerint a bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzés alkalmazásában magánlakásnak minősül a lakás, a lakás céljára használt egyéb helyiség, tárgy, a lakáshoz tartozó nem lakás céljára szolgáló helyiség, az ezekhez tartozó bekerített hely, továbbá a nyilvános vagy közösség részére nyitva álló helyen kívül minden más helyiség vagy terület. Miután ez utóbbi kritériumnak a felvételek helyszíne megfelel, nem helytálló az így szerzett információ megszerzésének törvénytelen voltára való hivatkozás, és így nincs indok az akkor elmondottaknak a bizonyítékok köréből való kizárására. (Pest Megyei Bíróság 8.B.1/2005/118. számú és a Fővárosi Ítélet tábla 2.Bf.245/2007/10. számú határozata.)

A Bács-Kiskun Megyei Bíróság a 2006. április 13. napján kelt, és a Szegedi Ítélet tábla határozata folytán 2006. október hó 6. napján jogerőre emelkedett ítéletében emberölés előkészülete büntettének bizonyítása, valamint a bűnszervezet fennállásának vizsgálata során merült fel a titkos eszközökkel beszerzett információk felhasználásának lehetősége. A lefolytatott bizonyítási eljárás eredményeként a bíróság megállapította, hogy *az I.r. vádlott irányította bűnszervezet vezetésében 2004-ben II.r., III.r., IV.r. és V.r. vádlott vett részt, a bűnszervezet tagja volt még VI.r., VII.r., VIII.r. vádlott. Az I.r. vádlott vezette bűnszervezet 2004-ben 1. sz. tanúval szemben - az 1996-1997-es közös üzleti tevékenységre hivatkozással - több százezer dolláros követelést fogalmazott meg, azonban 1. sz. tanú a követelést elutasította, nem volt hajlandó fizetni. A követeléssel kapcsolatban 6. sz. tanú sértett ügy foglalt állást, hogy 1. sz. tanúnak nem kell azt megfizetnie. I.r., II.r., III.r., IV.r. és V.r. vádlottak ekkor megegyeztek abban, hogy 6. sz. tanú sértettét meg kell öletni. Ennek indoka az volt, hogy 6. sz. tanú sértett személye akadályát képezte annak, hogy a 1. sz. tanúval szembeni a követelést érvényesíteni tudják. 6. sz. tanú sértett megölésére külföldi állampolgárságú - az eljárás során ismeretlenül maradt - bérgyilkosok kaptak megbízást, akik a megbízás végrehajtásához lőfegyvereket és egy motorkerékpárt igényeltek a szervezettől. A terv szerint a bérgyilkosok motorkerékpáron ülve hajtották volna végre 6. sz. tanú sértett lelövését. I.r. vádlott a tervezett emberöléssel kapcsolatban megbízta V.r.*

vádlottat azzal, hogy a bérgyilkosok által az elkövetéshez igényelt motorkerékpárt, míg VI.r. vádlottat és 4. sz. tanút azzal, hogy - szerbiai kapcsolataik felhasználásával - fegyvereket szerezzenek be. 4. sz. tanú telefonon felvette a kapcsolatot ismerősével, XI.r. vádlottal, akivel közölte, hogy fegyvert akar vásárolni. A fegyvereket végül 3. sz. tanú segítségével hozták be több alkalommal az országba. Az egyik fegyverszállítmány VII. és VIII.r. vádlottnak történő átadása alkalmával, 2004. augusztus 04-én a rendőrök elfogták 3. sz. tanút, VII.r. és VIII.r. vádlottat, majd 2004. szeptember 13-án a további vádlottakat. A megyei bíróság indokolásában kifejtette, hogy a vádlottak - V.r. és VI.r. vádlott kivételével - a büntetőeljárás során végig tagadták azt, hogy az ügyhöz bármilyen formában is közük lenne, és állították, semmiféle bűnszervezetnek nem voltak a tagjai. A nyomozás során a telefonlehallgatás jogszerűségét - köztük a célhoz kötöttségnek való megfelelést - vitatták, a telefonbeszélgetések tartalmára nézve igyekeztek magyarázatot adni. V.r. és VI.r. vádlott a tárgyaláson előterjesztett védekezésükben büntetőjogi felelősségüket részben elismerték, ennek keretében V.r. vádlott elmondta, hogy megkérték őt, hogy keressen rejtekhelyet a fegyvereknek, azonban erre végül nem került sor, míg VI.r. vádlott úgy nyilatkozott, hogy a fegyvercsempészetben való részvételét elismeri. A megyei bíróság leszögezte, ahhoz, hogy a bíróság a bizonyítékok értékelését elvégezhesse, előzetesen állást kellett foglalnia egyes bizonyítási eszközök felhasználhatóságával, illetve a felhasználhatóság jogi kereteivel kapcsolatban. Tennie kellett ezt annál inkább, mivel a védelem számos olyan szempontot vetett fel az eljárás során (különösen a perbeszédekben), melyek alapos jogi elemzést igényelnek.

A bizonyítási eszközök felhasználhatóságával kapcsolatosan előzetesen értékelendő kérdéskörök közé tartozott többek mellett a lehallgatás törvényessége. Ennek keretében a megyei bíróság megállapította, hogy a nyomozás elrendelése előtt bírói engedélyhez között titkos információgyűjtés keretében telefonlehallgatásra került sor többekkel szemben. A lehallgatott telefonbeszélgetések közül a nyomozás során összesen 101 beszélgetésnek a bizonyítékként történő felhasználását (nyílttá tételét) engedélyezték, majd a bírósági szakban újabb 96 beszélgetés vonatkozásában került sor bizonyítékként történő felhasználást engedélyezésére. A telefonlehallgatás jogi alapja az 1994. évi XXXIV. törvény 63.§ (1) bekezdésén, illetve 69.§ (1) bekezdés c.) pontján alapuló bírói engedély volt, mellyel kapcsolatban rendelkezésre álltak a szükséges titokvédelmi felügyelői igazolások. A titokvédelmi felügyelői igazolás tartalmazta azt is, hogy a titkos információgyűjtés célja a Btk. 166.§ (3) bekezdés szerinti emberölés előkészülete

büntette, a Btk. 263.§ (1) bekezdés szerinti robbanóanyaggal vagy robbantószerrel visszaélés büntette és a Btk. 263/A.§ (1) bekezdés szerinti lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés büntette gyanújának a megalapozása volt. A vizsgált büntetőügyben a védők részéről az elsődleges kifogás már a nyomozati szakban az volt a telefonlehallgatás során rögzített beszélgetések bizonyítékként történő felhasználásával szemben, hogy sérült az ún. célhoz kötöttség elve, ugyanis a jelen eljárás tárgya (egyebek mellett) a Btk. 263/B.§-ban meghatározott fegyvercsempészet büntette, ami nem szerepel a bírói engedélyben, és ennek következményeként a lehallgatási anyag (amely elsősorban a bűncselekmény vonatkozásában releváns) nem használható fel a bizonyítási eljárás során. A kérdés értelmezéséhez tartozó háttérjogszabály - mint ahogy az az ítéletben szerepel - a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXII. törvény, melynek 5.§-a rendelkezik az adatkezelés célhoz kötöttségéről. Az 5.§ (1)-(2) bekezdés alapján személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet, és csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas, valamint erre csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig kerülhet sor. Helyesen utaltak tehát a védők arra - áll az ítéletben -, hogy a célhoz kötöttség az az alaki garancia, amelynek a betartása biztosítja, hogy a kezelt adat csak az adatfelvétel céljaként megjelölt okból legyen felhasználható. Az Rtv. 69.§ (1) bekezdése az Rtv. 63.§ (1) bekezdésében megjelölt bűnüldözési célok fennállása esetén súlyos bűncselekményekkel kapcsolatban teszi lehetővé a titkos információgyűjtés egyes módszereinek az alkalmazását, pl. a mobiltelefon lehallgatását. Súlyos bűncselekmény az Rtv. alkalmazásában az Rtv. 97.§ (1) bekezdés i.) pontja alapján az a bűntett, amelyet a törvény 5 évi, vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyeget. A célhoz kötöttség elve több követelményt is magában foglal - hangsúlyozta a megyei bíróság. Ezek közül a legelső az, hogy mindig meghatározott célnak kell megalapoznia az adatgyűjtést, tehát az ún. készletre történő, azaz meghatározott cél nélküli, jövőbeni felhasználásra való adatgyűjtés nem megengedhető. A jelen ügyben az Rtv. 63.§ (1) bekezdésben megjelölt bűnüldözési célok közül egymás mellett több is fennállni látszik (felderítés, bűnmegelőzés, folyamatban lévő bűncselekmény elkövetésének megszakítása). A következő követelmény az - folytatódik az ítélet -, hogy meghatározott személy vonatkozásában és meghatározott módon kerüljön sor az adatgyűjtésre, azaz - konkretizálva az adott ügyre - meg kell jelölni azt, hogy ki az alkalmazással érintett személy, illetve hogy milyen módszerrel történik az adatgyűjtés. A telefonlehallgatás engedélyezése esetén ez konkrét személy által használt, az engedélyben

tüzetesen megjelölt hívószámmra vonatkozik. A titokvédelmi felügyelői igazolások tartalma alapján a megyei bíróság megállapította, hogy ez a feltétel is megvalósult. Az is követelmény, hogy a titkos információgyűjtés ne általában „bűncselekményekre” vagy „bűnös tevékenységre”, hanem konkretizált ügyekre vonatkozzék. Ezeknek az ügyeknek a konkretizálása úgy történik, hogy a titkos információgyűjtés céljaként az ügy kapcsán szóba jövő, a Btk. szerinti lehetséges minősítés a bírói engedélyben feltüntetésre kerül. A titokvédelmi felügyelői igazolás tartalma alapján a bíróság szintén megállapította, hogy a jelen ügyben ez a feltétel is megvalósult. A védelem álláspontját, hogy a célhoz kötöttség nem valósult meg, mivel a bírói engedélyben megjelölthöz képest más bűncselekmény az ügy tárgya, több szempontból sem fogadta el a megyei bíróság. A célhoz kötöttség elve ugyanis - hangsúlyozta - nem szűkíthető le úgy, hogy csakis a bírói engedélyben megjelölt jogi minősítéssel azonos módon minősülő bűncselekmény esetében lehet törvényesnek tekinteni a titkos információgyűjtést, ilyen álláspont esetén legfeljebb csak akkor kerülhetne sor a bizonyítékként történő felhasználásra, ha a kérelem benyújtásától a jogerős bírói ítéletig változatlan marad a cselekmény jogi megítélése. (A másik lehetőség az lenne, ha a nyomozó hatóság eleve minden valószínűsíthető és valószínűtlen minősítésre kiterjesztené a kérelmet, ez azonban oly mértékben kitágítaná a kérelem kereteit, hogy ez ütközne a célhoz kötöttség elvébe.)

Egészében véve a megyei bíróság nézete az volt, hogy minden olyan bűncselekmény esetében felhasználható bizonyítékként a titkos információgyűjtés eredménye, mely azzal a konkrét ügygel, amire vonatkozóan az engedély kiadása megtörtént, tárgyi és/vagy személyi összefüggésbe hozható, függetlenül attól, hogy mi a bírói engedélyben megjelölt bűncselekmények Btk. szerinti minősítése. A vizsgált ügyben a bíróság meglehetősen egyszerűen igazolhatónak látta a célhoz kötöttség megvalósulását. Az emberölés előkészülete és a lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés büntették az alapesete a bírói engedélyben kifejezetten szerepelt. A Btk. 263/B.§ (1) bekezdés szerinti fegyvercsempészet büntette és a Btk. 263/B.§ (5) bekezdés szerinti fegyvercsempészet előkészületének büntette esetében tartalmilag ugyanarról a bűncselekményről van szó, mint ami a bírói engedélyben szerepelt, csak a konkrét megvalósulása során a fegyverek szállítása országhatáron keresztül történt, így a minősítés e mozzanathoz igazodik. Valójában tehát ez esetben is lőfegyverrel és lőszerrel visszaélés büntette valósult meg, ami azonban az ún. specialitás elve alapján fegyvercsempészetként minősítendő. (Ezt megerősíti az is, hogy az ún. háttér-jogszabályok mindkét bűncselekmény esetén azonosak.) Külön kell beszélni arról, hogy az eljárás

során az I.r. vádlott sérelmezte azt, hogy nem állt rendelkezésre a lehallgatási időszakból valamennyi telefonbeszélgetése, mert ezek alapján (szerinte) teljes képet lehetne alkotni a személyiségéről és a tevékenységéről, és összefüggésükből kiragadott telefon-beszélgetések alapján nem alakulna ki ezekről félrevezető kép. A megyei bíróság indokolásában ezzel kapcsolatban kifejtette, hogy azon túlmenően, hogy nyilvánvalóan szükségtelen az adott időszakban a vádlottak által folytatott több tízezer telefonbeszélgetés ismerete a büntetőeljárás során releváns kérdések megválaszolásához, ráadásul ezek differenciálatlan kezelése jogszabályba ütköző is lenne. Az Rtv. 69.§ (2) bekezdés alapján ugyanis - érvelt a bíróság - a titkos információgyűjtés alapjául szolgáló eljárásban nyilvánvalóan nem érintett személyekre vonatkozó adatokat haladéktalanul meg kell semmisíteni, azok a továbbiakban nem kezelhetők és nem használhatók fel. Ennek megfelelően tehát a családtagokkal, üzleti partnerekkel, barátokkal, egyéb ismerősökkel stb., tehát az ügyhöz semmilyen módon kapcsolható személyekkel folytatott „privát” beszélgetések esetében a nyomozó hatóság azzal járt el törvényesen, hogy ezeket az adatokat törölte. Egyes vádlottak azt is sérelmezték, hogy a nyomozó hatóság saját hatáskörében „szelektál” a lehallgatott telefonbeszélgetések közül, és a büntetőeljárásban nem kontrollálható válogatás alapján történik meg a nyílttá tétel. Az érvelés részét képezte az, hogy az utóbb nyílttá tett lehallgatási anyagban volt olyan beszélgetés, amely alátámasztja a vádlotti védekezést. Ezzel kapcsolatban a vizsgált ítélet az Rtv. 63.§ (2) bekezdésére utalt, mely szerint a titkos információgyűjtés során beszerzett adat a büntetőeljárásban a bizonyítási eszközként való felhasználásáig, továbbá az információgyűjtés ténye és technikai részlete államtitoknak minősül. Ezen rendelkezés alapján a bíróság kezdeményezheti ugyan a nyílttá tételt - s ezzel magától értetődően az államtitokkenti minősítés feloldását -, azonban csak a minősítő (titokgazda) van abban a helyzetben, hogy megítélje azt, hogy a minősítéshez fűződő érdekek mennyiben sérülnek a minősítés feloldása révén, illetve hogy ez az esetleges sérelem akceptálható-e az adott esetben. Felmerült az ügyben az az érvelés is, hogy egyes vádlottakra vonatkozóan nem volt „lehallgatási engedély”, így az ő esetükben ezt a szempontot is értékelni kellene a lehallgatott telefonbeszélgetések felhasználhatóságával kapcsolatos állásfoglalás során. A bíróság álláspontja ezzel kapcsolatban az volt, hogy a titkos információszerzéssel nyert adatok felhasználásában nincsenek olyan törvényileg meghatározott korlátozások, amelyek kizárólag a bírói engedélyben megjelölt személyre szűkítenék az információk bizonyítékként történő alkalmazását. A bírói engedély ugyanis az „alkalmazással érintett személy” vonatkozásában konkretizálódik, az eljárás olyan szakaszában, amikor a terheltként szóba jövő

elkövetők kiléte és köre pontosan nem ismert. Könnyen belátható - szól az érvelés a bírósági ítéletben -, hogy a titkos információgyűjtés egyik célja éppen az lehet, hogy a hatóság előtt még ismeretlen elkövetői kört felderítsék, illetve velük kapcsolatban bizonyítékot szerezzenek.

A megyei bíróság a fentiekkel kapcsolatos végső következtetése az volt, hogy személyi korlátozás nélkül felhasználható valamennyi információ, amely az engedélyezett módon (időben és azonosítható személyhez kapcsolódó eszközzel, módszerrel) került a nyomozó hatóság birtokába, és a megjelölt ügyben jelentőséggel bír. A konkrét ügyre vonatkoztatva ez azt jelenti, hogy a telefonlehallgatás eredményeként keletkezett bizonyítékok valamennyi, az ügyben érintett vádlott vonatkozásában felhasználhatóak voltak. A védelem a lehallgatási anyag bizonyító erejének értékelése során vitatta a lehallgatási anyagok eredetiségét, a perbeszédekben pedig arra hivatkozott, hogy a védelem részére rendelkezésre bocsátott hanganyag átmásolása az adathordozón lévő adatok alapján 1995. január 1-jén történt, továbbá arra is, hogy a jegyzőkönyvi kivonatok és a hanganyagok nem egyeznek meg egymással. Mindezen kifogásokkal kapcsolatban a bíróság megállapította azt, hogy az eljárásban felhasznált hanganyag nem az eredeti felvétel - ami annál is inkább nyilvánvaló, mivel egyetlen lemezen több hét alatt keletkezett, válogatott felvételek találhatók egymás mellett -, ez azonban nem jelenti azt, hogy az eredeti felvételek ne a kellő garanciális szabályok mellett lettek volna rögzítve. Az ún. műveleti felvétel, illetve az ún. hiteles felvétel rendelkezésre áll a lehallgatást végző rendőri szervnél (Nemzetbiztonsági Szakszolgálat), valamint a nyomozó hatóságnál, és szükség esetén bizonyítást lehetett volna folytatni azokra a szempontokra, melyeket a védő a perbeszédében felvetett, de ilyen indítvány nem volt. Megjegyezte továbbá, hogy komolyan megfogalmazott kifogás az eljárás során nem merült fel a felvételek eredetiségével kapcsolatban, maguk az érintettek sem az elhangzottak tényét vitatták, hanem arra folyt a bizonyítás, hogy miként értelmezendő az, ami elhangzott; más részről pedig az igazságügyi hangtechnikus szakértői vizsgálatok megállapítása is az volt, hogy nem észlelhető a felvételeken utólagos beavatkozásra utaló nyom. Ami azt a kifogást illeti, hogy a lehallgatási anyag integritása már csak azért is megkérdőjelezhető, mert a védő részére rendelkezésre bocsátott másolat 1995-ben készült volna, az ítélet hangsúlyozza, hogy a másolatot a tanács elnöke maga készítette a közelmúltban, és a tíz évnél régebbi másolásra vonatkozó adat (ha volt ilyen) úgy keletkezhetett, hogy a számítógépen a dátumozás nem volt beállítva (amúgy pedig nincs jelentősége a felvétel integritása szempontjából annak a kérdésnek, hogy mikor készült a védő

részére a másolat). Azt az állítást, hogy a lehallgatási anyag és a leírt kivonatok ne egyeznének meg egymással, a megyei bíróság nem látta igazolhatónak. A bíróság a tárgyaláson mindegyik beszélgetés kivonatát előbb felolvasta, majd lejátszotta a hangfelvételt, így mód nyílt az összehasonlításra. Ezen eljárási cselekmény közben - miközben az érdekeltek a kivonatok fénymásolatával a kezükben követték a lejátszást - minden érdekeltnek lehetősége volt arra, hogy az észrevételeit megtegye arra vonatkozóan, hogy a lejátszott hanganyag és a kivonatok egybevágnak-e. Az érdekeltek ezzel a lehetőséggel éltek is - szerepel az ítéletben -, és több vonatkozásban korrigálták a kivonatban leírtakat a lejátszott hanganyag alapján.

A titkos bizonyítási eszközök felhasználhatóságának vizsgálata után a megyei bíróság a bizonyítékok értékelésével foglalkozott. A lehallgatott telefonbeszélgetések a bűnszervezet tagjai közötti kapcsolatok bemutatása szempontjából nagy jelentőséggel bírtak. A lehallgatási anyagok tartalma számos adalékkal szolgált az I.r. vádlottnak a szervezetben betöltött központi szerepére vonatkozóan. Ezek alapján a telefonbeszélgetések alapján az ítélet azt a határozott vélemény formálja meg, hogy a szervezet vezetői szintjén lévő vádlottak I.r. vádlottat ismerték el olyan tekintélynek, akihez a problémáikkal, különösen a többiekkel szemben megfogalmazott kifogásaikkal fordulhattak. A bűnszervezet egyébként megállapítható ismérveihez képest elhanyagolható ugyan a jelentősége, de a megyei bíróság megállapította azt is, hogy a szervezet tagjai a telefonos kommunikációnak olyan sajátos módját alakították ki, illetve gyakorolták, ami a közöttük lévő nagy fokú összhangra utalt. A rendelkezésre álló lehallgatott telefonbeszélgetések tartalma alapján az volt megállapítható, hogy a szervezet tagjai az információátadás során a szövegszerűen közölteket úgy igyekeztek minimalizálni, illetve elfedni, hogy közlendőjüket a be nem avatottak ne értsék. Szóhasználatukból, utalásaikból kitűnt, hogy ez teljes mértékben tudatos törekvés volt a részükről - fogalmaz az ítélet. E körben megemlíti a határozat, hogy a fegyvercsempészség szervezése és lebonyolítása során egyfajta „virágnyelven” beszéltek az érdekeltek, amikor a fegyverek megnevezését nem lehetett elkerülni, ami szintén előzetes egyeztetésre, összeszokottságra utal (pl. „vas”: fegyver, „kis vas”: pisztoly, „kukorica”: lőszer, „hosszú és nehéz”: gépkarabély, „ami hallgat”: hangtompító). A lehallgatási anyagok a vádlottak beismerő vallomásának úgymond „elcsalogatására” is kiválóan alkalmasak voltak, ugyanis volt olyan vádlott az ügyben, aki a telefonbeszélgetések ismertetése, illetve lejátszása eredményeként korábbi ellentmondó vallomását módosította és bizonyos - korábban tagadott - tényeket elismert.

Volt olyan vádlott is, aki egy-egy, az ügy szempontjából jelentéktelen lehallgatási anyagot azért kívánt hosszasan megmagyarázni, mert az abban szereplő mondatok korábbi vallomásaival szöges ellentétbe kerültek. A lehallgatott telefonbeszélgetések összefüggései alapján rajzolódott ki a sikertelen fegyverbehozatal estéje, valamint az a nap, mikor az országba már becsempészett fegyvereket a szervezet tagjai magukhoz vették („fegyverszemle”). A vádlottaknak a cselekmények során történő mozgására és pontos helyzetére a lehallgatási anyagokon túlmenően a mobiltelefonok cellapozíciójának elemzése, valamint azok egymással való összevetése útján vont le következtetéseket ítéletében a megyei bíróság. A bűncselekmények felderítését az is könnyítette, hogy a vádlottak elfogás előtti mozgását rendőri akció kísérte. Az ítélet indokolása ezzel kapcsolatban rögzítette azt, hogy a 2004. július 29-én folytatott akcióról szóló rendőri jelentés szerint 14.00 órától rendőri akciót hajtott végre az ORFK NNYI Bűnszervezetek Elleni Osztálya, melynek keretében megfigyelték az egyik szálloda területén lévő személyek mozgását. Az akció célja a fegyverátadás közbeni tettenérés volt, célszemélyként név szerint 4. sz. tanú és V.r. vádlott volt megnevezve. A rendőri akcióról a büntetőeljárás megindulását követően, 2004. szeptember 09. napján nyílt jelentés készült. A bíróság ítéletében azt volt kénytelen megállapítani, hogy a jelentésben több olyan tényállítás is van, melyet a bizonyítási eljárás nem erősített meg, illetve megcáfolt. Mivel a rendőri jelentésben szereplő személyi kör több vonatkozásban nem egyezett a vádlottak és az együttműködő tanúk vallomásaival, ezért - a találkozón részt vevő személyek beazonosítása érdekében - a megyei bíróság mindenképpen indokoltnak látta az akcióban részt vevő rendőrök közül többeknek a kihallgatását. Mint ahogy fentebb korábban is szó volt róla, a titkos feladatot ellátó - tanúként szóba jövő - nyomozók kihallgatása kapcsán felmerül az a probléma, hogy mivel ők speciális feladatot látnak el, esetükben különös érdek főződik arcuk és hangjuk anonimitásához. Jelen ügyben a bíróság ezt akként oldotta meg, hogy a rendőrtanúk zárt célú távközlő hálózat igénybe vételével való kihallgatását rendelte el. A védelem a perbeszéd során sérelmezte, hogy az egyik rendőrtanú kihallgatásának ezen módja nem volt indokolt. Ezzel kapcsolatban a bíróság annyit rögzített, hogy az egymásnak ellentmondó bizonyítékok esetében kifejezetten törekednie kell a bíróságnak a bizonyítás teljességére, egyúttal - ha erre törvényes eljárási lehetőség van - arra is, hogy szükségtelenül ne dekonspirálja a nyomozó hatóság speciális feladatot ellátó tagjait. Mivel a jelen esetben a zárt célú távközlő hálózat útján történő kihallgatás a dekonspiráció elkerülésére alkalmas, törvényes módszer volt, ezért a bíróság ezt alkalmazta.

A megyei bíróság a bizonyítékok hosszas és alapos értékelése alapján arra a következtetésre jutott, hogy a tényállás alapját elsősorban az együttműködő tanúk vallomása, a lehallgatott telefonbeszélgetések tartalma, a gyanúsítottak telefonos híváslistáinak adatai, továbbá az elfogadott egyéb bizonyítékok képezik.

A Szegedi Ítéltábla mint másodfokú bíróság határozatával a megyei bíróság ítéletének egyes részeit - döntően eltérő jogi értelmezés miatt - megváltoztatta, azonban az elsőfokú bíróság döntését lényegében nem módosította. A védők fellebbezésük írásbeli indoklásában, illetve a perbeszédükben a megyei bíróság eljárását több ponton is kifogásolták. Továbbra is vitatták az eljárás során felhasznált adathordozók, bizonyítékok hitelességét, és felvetették a manipulálásuknak a lehetőségét. Kifogásolták azt, hogy a bíróság nem nyilatkozta a felhasznált hanganyagok tekintetében a vádlottakat, hogy kiknek a hangja hallható a felvételeken. A felhasznált adathordozók hitelességével, az írásbeli híváslisták ismertetésével, s a felvételeken hallható hangok eredetével kapcsolatban az ítéltábla osztotta a megyei bíróság álláspontját, annak megismétlése nélkül. Rögzítette azt is, hogy az ügy elbírálása szempontjából releváns tényekre nézve rendkívül széleskörű és mélységű bizonyítást vett fel a megyei bíróság; a vádlottak mozgását, tartózkodási helyét, egymással való kapcsolattartását nem önmagában a cellapozíciókra vonatkozó adatok alapján állapította meg, hanem együttesen értékelte az azokhoz kapcsolódó további bizonyítékokkal, s csak akkor vont le mindezekből a tényállást megalapozó következtetéseket, ha azok egymást erősítették. (Bács-Kiskun Megyei Bíróság 2.B.268/2005/505. számú és a Szegedi Ítéltábla Bf.II.240/2006/90. számú határozata.)

A Baranya Megyei Bíróság ítéletben, amely 2007. május hó 4. napján kelt, és a Pécsi Ítéltábla határozata folytán 2007. november hó 5. napján jogerőre szintén egy élet elleni bűncselekmény (előre kitervelten, aljas indokból elkövetett emberölés büntette) bizonyítása kapcsán foglalkozott a titkosszolgálati eszközök alkalmazásának törvényességével.

A megyei bíróság által lefolytatott bizonyítási eljárás adatai alapján megállapított tényállás szerint *I. rendű vádlott rendőrségi nyomozóként dolgozott a városi rendőrkapitányságon, ahol szorosabb érzelmi kapcsolatot alakított ki a sértett feleségével, tanú 38-cal. Az ítéletben részletezett előzmények után I. rendű vádlott 1999. év végén, 2000. év elején elhatározta, hogy*

megöli vagy megöletti a sértettet és így juttatja hozzá a vele gazdasági -, vagyoni közösségben lévő élettársát, tanú 38-at annak vagyonához. Tanú 31-et bevonva e tervébe, tőle kért segítséget abban, hogy szerezzen bérgyilkost. Több alkalommal is részletezte ebben az időben tanú 31 előtt, hogy a cselekményt miként lehetne kivitelezni. Végül, mikor azt hallotta tanú 31-től, hogy a bérgyilkos több millió forintba kerülne, azt a kijelentést tette, hogy „akkor olcsóbb, ha megcsinálom magam”. 2000. február 6. napján az esti órákban I.rendű vádlott a sértett házához hajtott a nála lévő és II.rendű vádlottól kapott hangtompítóval és lézerrányzókkal felszerelt pisztollyal, majd este 23.00 óra és február 7. napja 02.00 óra között közelebbről nem pontosítható időpontban megölte a sértettet.

Ebben az ügyben is a vádlottak tagadták a terhükre rótt cselekmény elkövetését, azonban a felhasznált bizonyítékok - köztük a titkos információgyűjtés során beszerzett adatok - segítségével a fenti tényállás aggálytalanul megállapítható volt. A titkos információgyűjtésről, illetve az így nyert bizonyítékokról a bíróság az álláspontját az alábbiakban összegezte.

2003. július 1. napján lépett hatályba a 2002. évi I. törvény, amely bevezette a titkos információgyűjtés addig alkalmazott rendszere mellett a titkos adatgyűjtés fogalmát, rendszerét. Ettől kezdve a titkos információgyűjtés a nyomozás előtt folyik és azt az arra kijelölt bíró engedélyezi, a szabályait pedig a rendőrségi törvény, nemzetbiztonsági törvény, ügyészségi törvény, vám törvény, és a határőrségről szóló törvény szabályrendszere tartalmazza. A titkos adatszerzésre a Be. rendelkezései utalnak - de csak 2003. július 1. napjától kezdődő hatállyal - ez volt irányadó. Jelen ügyben - ahogy azt a megyei bíróság rögzítette - 2003. július 1. napjáig információgyűjtésről beszélhetünk, akár nyomozás előtt, akár közbeni különleges eszközök használatáról volt szó. Használt a nyomozó hatóság ilyen eszközöket, és az iratok, igazolások szerint a két vádlott magánlakásában történő lehallgatásokra a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság 2001. november 22. napja 0.00 órától 2002. február 20. nap 24.00 óráig, majd 2002. február 21. napja 0.00 órától 2002. május 21. nap 0.00 óráig, ezt követően 2003. április 4. napján kelt kijavító végzés szerint e nap, vagyis a május 21. nap nem 0.00 óráig, hanem 24.00 óráig adott engedélyt. Ez utóbbival kapcsolatban a megyei bíróság kifejtette, hogy a kijavító végzés lényege az elírás, betű-, szám-, adattévesztés kijavítása, a nyilvánvaló elírás korrigálása. Az engedély megadásakor nyilvánvalóan nem volt olyan szándéka az engedélyt kiadó bíróságnak, hogy a lehetséges időtartam

utolsó napját az engedély alól kivegye. Ha lett volna, ezt a határozatában megjelöli, és később a kijavító végzést nem hozza meg. A végzés - kijavító végzés - értelemszerűen a kijavítandó határozat után keletkezhet. Ez nincs időkorláthoz sem kötve, így nincs jelentősége annak sem, hogy 2003. évben került erre sor. Egyébként felveti a kérdést a megyei bíróság, hogy vizsgálhatja-e egyáltalán a jelen ügyben eljáró bíróság egy másik bíróság határozatának jogszerűségét? Erre felülvizsgálati eljárás, vagy „jogorvoslat a törvényesség érdekében” eljárás hivatott. Így tehát még az eljárásjogi helyzet sem engedi meg, hogy a vitatott „kijavító végzést” a bíróság elemzés alá vesse és a tartalmától - a számelírás helyesbítésétől - eltérő értelmezésre jusson. Ekként - ahogy azt az ítélet összefoglalja - a nyomozati szakban feltárt valamennyi bizonyíték felhasználható, a mérlegelés körébe vonható, hiszen a lehallgatásokat az Rtv. 71.§-a szerint a nyomozást folytató hatóság székhelye szerinti bíróság kijelölt bírója engedélyezte.

A Pécsi Ítéltábla mint másodfokú bíróság a titkos információgyűjtés keretében beszerzett anyagok felhasználásával kapcsolatban csak részben osztotta az elsőfokú bíróság álláspontját. Határozatának indokolásában rögzítette, hogy a védelem több okból nem látta felhasználhatónak a titkosszolgálati eszközökkel beszerzett bizonyítékokat. Álláspontja szerint titkos információgyűjtésre csak 2002. május 14. napjáig, a nyomozás folytatásának elrendelése előtt lett volna lehetőség; valamint a titkosszolgálati eszközök alkalmazását a bíróság 2002. május 21. napján 00 óráig engedélyezte, ezért a 2002. május 21. napján 16 óra 57 perckor rögzített beszélgetés bizonyítékként nem értékelhető; továbbá eljárási szabályt sértett az elsőfokú bíróság, amikor a védői indítvány ellenére nem rendelte el a titkosszolgálati eszközökkel rögzített felvételek tárgyaláson történő meghallgatását. Ezzel kapcsolatosan a másodfokú bíróság kiemelte, hogy a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtést sem a korábbi, sem a jelenleg hatályos Be. nem szabályozza, arról a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény rendelkezik. Titkos információgyűjtést az 1998. évi XIX. törvény hatálybalépéséig, 2003. július 1. napjáig, a nyomozás elrendelését megelőzően és azt követően is lehetett folytatni. Ezzel szemben a hatályos eljárásjogi törvény 200.§ (4) bekezdése értelmében bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtésre csak a nyomozás elrendelése előtt van lehetőség, ezt követően a Be. által szabályozott titkos adatszerzésre kerülhet sor. Mivel jelen ügyben a titkos információgyűjtés engedélyezésére és lefolytatására 2003. július 1. napját megelőzően került sor - áll az Ítéltábla határozatában -, ezért téves az a védői érvelés, hogy arra csak a nyomozás elrendelése előtt lett volna lehetőség. A titkos

információgyűjtés engedélyezése és lefolytatása megfelelt az eljárás lefolytatásakor hatályos szabályozásnak, ezért az így beszerzett bizonyítékok felhasználásának - az alábbiakban írtak kivételével - nincs törvényes akadálya. A titkos információgyűjtést - ennek keretében a II. rendű vádlott lakásának titkos megfigyelését és az ott történtek rögzítését - a bíróság engedélyezte, majd a különleges eszköz igénybevételét a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 71.§ (3) bekezdésében meghatározott 90 napos határidőn belül, 2002. május 21. napjának 00 órájáig meghosszabbította. Ténylegesen azonban a hatóság a titkosszolgálati eszközök alkalmazását az engedélyezett határidőn túl, 2002. május 21. napjának 24 órájáig folytatta. A bíróság ezt követően - közel egy év múlva -, 2003. április 4. napján a különleges eszköz igénybevételének meghosszabbításáról hozott végzését kijavította. A kijavító végzés szerint az engedély 2002. május 21. napjának 24 órájáig szólt. A megyei bíróság ítéletének indokolásában kifejtettek szerint a kijavító végzés megfelel az eljárási szabályoknak, annak felülvizsgálata a perbíróság által eljárásjogilag sem lehetséges. Ez a jogi álláspont két okból is téves volt az ítélőtábla szerint. A nyomozás során a bíróság a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 71.§ (3) bekezdésében meghatározott 90 napos határidőn belül törvényesen hosszabbította meg a különleges eszköz alkalmazásának lehetőségét. Miután a rendőrségi törvény az engedélyezés, illetve a meghosszabbítás időtartamát napokban határozza meg, a bíróság a törvényi kereteken belül szabad belátása szerint állapítja meg a különleges eszköz alkalmazhatóságának határidejét. Ezért nincs alap olyan következtetés levonására, hogy a határidő megállapítása körében számelírás történt, mert nem ellenőrizhető, hogy a bíróság ténylegesen milyen határidőt kívánt biztosítani a titkos információgyűjtés folytatására. Számelírásra legfeljebb csak abban az esetben lehet következtetni - és hozható kijavító végzés -, ha az engedélyezett időtartam meghaladja a törvényi kereteket. Jelen esetben a határozat kijavítására - közel egy év után - az engedélyező bíróságnak tehát nem volt törvényes lehetősége. A fentiekből következik - fejt ki a fellebbviteli fórum -, hogy a különleges eszközök alkalmazására kizárólag az engedélyben meghatározott időpontig, azaz 2002. május 21. napjának 00 órájáig volt lehetőség; ezt követően a titkosszolgálati eszközök alkalmazása már nem volt törvényes. Az engedélyezett határidőt követően végzett lehallgatások eredménye így a Be. 78.§ (4) bekezdése alapján bizonyítékként nem használható fel, ezért mellőzi a másodfokú bíróság az elsőfokú ítélet ezzel kapcsolatos megállapításait.

Az ítéletábra értelmezése szerint téves a megyei bíróságnak az az álláspontja, miszerint a bírósági eljárásban nem vizsgálhatók a nyomozás során eljáró hatóságok, bíróság - pl. nyomozási bíró, titkos információgyűjtést engedélyező bíró - eljárási cselekményeinek, határozatainak jogszerűsége. A Be. 77.§ (1) bekezdése értelmében a bizonyítási eszközök felderítése, összegyűjtése, biztosítása és felhasználása során az eljárási törvény rendelkezései szerint kell eljárni. A 78.§ (4) bekezdése alapján nem értékelhető bizonyítékként az eljárási törvény rendelkezéseinek megszegésével beszerzett bizonyítási eszközökből származó tény. A Be. rendelkezéseiből következik - emeli ki a tábla -, hogy a bíróságnak a bizonyítási eljárás során kötelessége vizsgálni, hogy a nyomozás során eljáró hatóságok az eljárási cselekmények lefolytatásakor az eljárási szabályokat betartották-e, mert ennek alapján dönthető el, hogy a bizonyíték beszerzése törvényes volt-e. Így a bíróságnak állást kell foglalni pl. a nyomozási bíró által végzett eljárási cselekmények, és az ennek alapján hozott döntések törvényességéről ugyanúgy, mint jelen ügyben a titkosszolgálati eszközök engedélyezéséről döntő bíróság határozatairól. Ebben az esetben ugyanis nem egy másik bíróság ügydöntő határozatának a felülbírálatáról van szó, hanem a bírósági eljárást előkészítő eljárási cselekmények törvényességének megítéléséről. Az ilyen határozatok esetében - ellentétben az elsőfokú bíróság által kifejtettekkel - eljárásjogilag kizárt a felülvizsgálati eljárás, vagy a jogorvoslat a törvényesség érdekében, mert nem ügydöntő határozatokról van szó. Ellenben a táblabíróság döntése szerint nem követett el eljárási szabálysértést az elsőfokú bíróság azzal, hogy nem tette a titkosszolgálati eszközökkel készült hangfelvételeket, azok meghallgatásával a tárgyalás anyagává. Ugyanakkor elmulasztotta a felvételekről készült okiratoknak a Be. 301.§ alapján történő felolvasását, amit a másodfokú bíróság részbizonyítás keretében pótolta. (Baranyi Megyei Bíróság 7.B.333/2006/138. számú és a Pécsi Ítéletábra Bf.I.156/2007/23. számú határozatai.)

A fenti, az ország különböző pontjain meghozott ítéletekből is jól kivehető, hogy egy adott büntetőügyben mennyire növeli a bizonyíthatóság sikerességét a titkos nyomozati cselekmény útján nyert, és a bírósági eljárás során felhasználható információ. Egyes esetekben a terhelti vallomást cáfolja meg, vagy annak ellentmondásait emeli ki, máskor a cselekmények sorrendiségére, összefüggéseire ad választ.

Összességként kijelenthető, hogy a titkos eszközök igénybevételével beszerzett információk értékét az adja meg, hogy a büntetőeljárásban akár a nyomozati akár a bírói szakban

bizonyítékként miként, milyen mértékben használhatók fel. Lényeges kérdés azonban, hogy minként érvényesül a gyakorlatban egyik oldalról a szabad bizonyítás elve, másik oldalról e körben hogyan kell értelmezni a bizonyítás törvényességének elvét. Milyen követelményeket kell támasztani ahhoz, hogy a bíróság elfogadja ítélezése alapjául a különleges eszközök útján beszerezett bizonyítékokat. A bíróságnak azon túl, hogy el kell döntenie, hogy miként értékeli ezeket a bizonyítékokat, állást kell foglalnia abban a kérdésben is, miként kezeli azokat a bűnügyi iratokat, amelyben a titkos adatszerzést engedélyezte, illetve a különleges eszközök alkalmazásával beszerezett bizonyítékok találhatóak (Dr. Török Zsolt: Titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés során beszerezett bizonyítékok értékelése a bíróság előtt, *Ügyészek Lapja*, 2005. évi 6. szám, 21.p.). Ezekkel kapcsolatos törvényi előírásokról fentebb már szó volt, itt elég csak utalni a célhoz kötöttség elvére, a titkos ügykezelés szabályaira és a nyílttá tételi eljárásra. Mindezekre figyelemmel tehát leszögezhető, hogy a bíróság akkor tesz eleget a Be. 75.§ (1) bekezdésébe foglalt - tényállás felderítési - kötelezettségének, ha a jogszerűen beszerezett titkos információkat is értékeli a rendelkezésére álló egyéb bizonyítékokkal összefüggésben.

Megállapítható az is, hogy a nyomozó hatóságok számára biztosított titkos eljárások nélkül a mai világban, a megváltozott, intellektuálissá, erősen konspiratívává vált bűnözéssel szemben a hagyományos nyílt eljárásokkal nem lehet eredményesen felvenni a versenyt. A társadalom számára mindenképpen szükséges és fontos a titkos eljárások jogszabályi biztosítása a rafinált, egyre tökéletesebb elkövetési módszereket, eszközöket alkalmazó bűnözőkkel szemben, hiszen ezen eljárásokkal szerezhető eredmények, bizonyítékok ereje elvitathatatlan. Mivel azonban a titkos eljárások alkotmányos alapjogokat érintenek és sértenek, ezért a legmagasabb jogszabályi szinten, törvényekben indokolt ezek jogi szabályozása. Fontos, hogy a titkos információgyűjtés és adatszerzés jogi szabályozása módjának és mértékének megválasztását mindig előzze meg annak a társadalmi szükségletnek az értékelése, amely jogi rendezést kíván. A szakmai érveket támasszák alá hatékonysági vizsgálatok, az új jogintézmények bevezetése előtt pedig készüljenek a jövőt prognosztizáló elemzések. Ahol a hatósági tevékenység jogi garanciákat nem visel el, ott történjék gondoskodás a szervezeti biztosítékok létrehozására (például a bűnügyi hírszerzés centralizációja és egyetlen szervezetbe integrálása).

A nyomozó hatóságoknak nem csak lehetősége, hanem kötelessége, hogy - ahol az ügy jellege megkívánja - éljenek a titkos felderítés módozataival. E mellett minden ilyen eljárásban érintett hivatalos személy és vezető felelőssége, hogy szigorúan, a törvény szellemében járjon el, a kiterjesztő értelmezéstől tartózkodjék, és ne a minden áron való felderítés, az elkövető minden áron való elfogása hajtsa.

A fentiek mellett helye lehet a tudományos kutatásoknak is, különösen akkor, ha a terület átfogó szabályozása, avagy a bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás reformja van napirenden. Fejlett polgári demokráciák gyakorlatának a tanulmányozása is nélkülözhetetlen különösen az európai régióban, ahol a rendőrségi együttműködés a felderítési információk cseréjére is kiterjed.